

Tartu Riiklik Ülikool
Üldise Ajaloo Kateeder

Mably sotsiaalne õpetus
ja selle osa XVIII sajandi teise
poole ja XIX sajandi alguse
utopistliku sotsialismi
arengus

Diplomitöö

Lüha, Algi
ajaloo osakonna V
kursuse statsionaar-
ne üliõpilane

Juhendaja :
doks. M. Madisson

Tartu
1960

Sissejuhatus

XVIII sajandiks oli kapitalistlike formatioon võitnud juba uas maades. Prantusmaa jäi aga kuni 1789-nda aastani feodaal-absolutistlikuks riigiks. Kapitalistlikele formatioonile omased elemente oli märgata juba XVI sajandi Prantusmaal, nii tegevusid XVII ja XVIII sajandil. Feodaal-absolutistlik kord oli oma aja ära danud ning laekar vastamast maa sotsiaal-majanduslike arengule.

XVIII sajandi II poolel oli Prantusmaa agrarium: peaaegu 90 protienti elanikust (umbes 25 miljonit inimest) olid talupojad. Ligi $\frac{2}{3}$ kogumaast kuulus kuningale, aadlikele ja vaimulikele, $\frac{1}{3}$ kolmandale kiskule, kes kas palgatooliste abiga tegelus farmulusega või andis maad rendile.¹⁾

¹⁾ А. В. Любушкина, П. В. Прускер, М. Н. Кузьмин. Очерки истории Франции с древнейших времен до окончания первой мировой войны. Ленинград, 1957, кн. II.

Põllumajanduse valitsevad endiselt vanad
kunaegsed feodalsed suhted. Ei pooldajisofismide
hinnusetalupoeg ega rentnik, mis tõlkus feo-
daali omavolisit, põlvned keevitatakse maahai-
min meetodite parandamisest. Kõrvalt kokus-
tusega kujutõu vastu tõlkus talupoegi ka
kümmeis kirikule ja maamud riigile. ²⁾ Talupoegade
enamus oli muutunud maata või vahene
maaga talupoegadeks. Vana aadli oratõlkus
laupel, tõusle riigiametnõukust põlvneva maadli-
aadli tõlkus.

XVIII sajandi 70-80-ndail aastail kõigal
Prantsmaal leidis aset feodaalne vantvõrk,
mis avaldas talupoegade eluolukorrale
tugevat mõju. See feodaalne vantvõrk muutus
enile talupoegade ülemilise valitsuslikuks.
Kui põllumajandus oli palju kapita-
list arengut taastavalt tugevdatud, siis
siski märgata uue kapitalistliku põllumaja-
duse tekkimist, mis avaldas farmiide raju-
misi.

Kuigi vaadeldaval perioodil Prantumaa oli agromaa ja agraarküsimus oli lõh.

²⁾ Всемирная история. Том V. Москва, 1958, стр. 542-44.

3) А.З. Манфред. Великая французская буржуазная революция XVIII века (1789-1794). Москва, 1956, кн. 8 //.

neva kodanlike revolutsiooni põlvkõikimiseks, siiski tähtsal kohal maa majanduslikus elis ja tööstuses. Nii näiteks Prantsusmaa rahvusloome tulemus aastane voolavus põllumajandusest moodustas 1826 milj. livre ümbertöötlev tööstus - 595 milj. livre ⁴⁾

Tööstuses valitser veel hünklikud oma eriti- se tehnikaga ning konservatiivse traditsioonidega, kuid juhtiv roll tööstuses kuulub kapitalistlikele manufaktuuridele. Armeer. kuigi aeglaselt, ka teotamine manufaktuuride abil. Vabrikud kuuluvad siiski haruldaste hulka. ⁵⁾ Tööstuses kapitalistlike ekspluatatsioonine avaldus selgeminis kui põllumajanduses. Manufaktuuride ja vabrikutööstuse näol kehtub uus teotlike jõudude arengufaas. Kuigi omis juba teotmine manufaktuuride abil, siiski valitsevas jõi käsitöö.

XVIII sajandil kasvab kinduvalt ka kaubanduse olatahtsus, kuid feodaalne uord taandab ka kaubanduse arengut.

Kapitalistlike uulte tungimine põllumajandusse, tööstuses ja kaubanduses areng näitand, et feodaalne ühiskonna uiper arenesid ja süveneid kapitalistlikele korrale

⁴⁾ Бессмерная... V, lk. 544.

⁵⁾ Манфред, lk. 10 jj.

omased vormid. Tlunub teav vaskuole vahit-
sivate tootmisviiside ja vana sihiuonna ripet
väljakujuvunud uute tootlike jõudude de-
koonu vahel. Vana korra armule oli kaasi-
mas uus formaatvõu kodanluse ja el-
proletarvaadi uui põlvklasside süsteeuiga.

XVIII sajandi teisel poolel oli Prantur-
maa claukraud iika uul jagunenud kolmeu
riikueu, kusjuures iimeud kaas - vaimu-
lõud ja aadel - siilitand ouo privilegid.
Kodanlus, talupojad uing lõuua plebeolõid
nauud moodustand kolmandu riikue. ⁶⁾

Kõiu kolmandu riikue uindajad kaaua-
tand feodaal-absolutistliku režiui all ja
olud huvitatud selle kaotamist. XVIII
sajandi lõpul oli Pranturmaal kusjuures
selline klanijõudude vahuvord, uui võimel-
das nende liidu moodustamist feodaalide
vastu. Feodaal-absolutistliku korra vastase
võitluse juhiks sai kodanlus, kes olu kõgu
kolmandu riikue huvide väljendajaks. ⁷⁾

Kodanlus oli aauuueu klaniks, ku tol ajal
di võimelone juhtima võitlust feodaal-abso-
lutistliku korra vastu ning ta iika selge-
mini tunnetas oua ajaloolist oia ja võima-

⁶⁾ Бессмерная... V, lk. 548.

⁷⁾ Манфред, lk. 26 jj.

võimalusi, töötas välja teooriaid, mis kehtesid tida revolutsioonilise võitlemisega.⁸⁾

Feodaalse korra mis, üha suurenenud lohe privilegiseeritud seisuse ja rahva masside - ~~al-~~ maanda masside vahel, antifeodaalse põlvkondade konsolideerumise, massilise rahvaliidumise kasv - kõik see pidi kajastust leidma ka ideoloogilises võitlemis.⁹⁾

U

Ideoloogiline liikumine Prantsumaa ajaloo sai uuesti valgustada.¹⁰⁾ See liikumine oli kodanlik, kelle esindajad kritiseerisid vana feodaal-absolutistlikku korda ja valmistasid ideoloogiliselt ette kodanlikku revolutsiooni. Rahva alamkihtide püüdluste ja loobuste väljendajaks sellel liikumisel said varajaste kommunistlike - utopistlike ideede loojad - Meslier, Morelly ja Mably. Engelsi sõnaga: "... see väljameenemata alam revolutsiooniliste ulvastatud väljaastumistega kaasnevat vastavate teoreetilised manifestatsioonid: XVI ja XVII sajandil ideaalse liiskondliku korra utopistlikud kujutlused, XVIII sajandil aga juba otse kommunistlikud teooriad (Morelly ja Mably)"¹¹⁾

8) М. и К. Бунаков. Проблемы французской науки. Москва, 1957, стр. 123 и др.

9) Манфред, стр. 29

10) Валентина Я. и др. Проблемы науки и техники. Москва, 1957, стр. 109

11) Ф. Фурье. Различные социализмы от утопии к науке. К. Маркс и Ф. Фурье. Избранные произведения. Том II. Москва, 1948, стр. 109

Käiolewa töö eumängus on anda il-
vaade sellest varemast kommunistlikust
tööst, miselt see ilably isivaalust õpetust.

Töö on õigesti kasutatud ilably kolme
töö, mis tegelised isivaalust kiinimistega.

Nuudus tööst on siinajaga korraldus me-
keelne tõlge, mis võimaldab nende kasutamist¹²⁾

Nõuajade autorit on Prantsuse õiguskor-
dlike mõtte arengu kiinimistega võrre idu-
tegelised tunded isivaalust ajalooslane ana-
dumia V. P. Volgin ning need neidumisi
kõrthvas tõm on ta põhendamud see ora
ka ilably'le.¹³⁾

Ilably'd on kätitledud ka Volgini uni-
misti isivaalust ajaloost.¹⁴⁾

¹²⁾ Т. Мабил. О законодательстве или принципах за-
конов. Т. Мабил. Избранные произведения.
Москва - Ленинград, 1950.

Т. Мабил. Социализм, прикладное философи-
экономистам по поводу естественного и необхо-
димого порядка политических обществ. Т. Мабил.
Избранные произведения. Москва - Ленинград, 1950.

Т. Мабил. О правах и обязанностях гражда-
нина. Т. Мабил. Избранные произведения.
Москва - Ленинград, 1950.

¹³⁾ В. П. Волгин. Развитие общественной мысли
во Франции в XVIII веке. Москва, 1958.

¹⁴⁾ В. П. Волгин. История социалистических идей.
Т. I. Москва - Ленинград, 1928.

В. П. Волгин. Очерки по истории социализ-
ма. Москва - Ленинград, 1928.

Samuti on maabumise utopistide kaste vaim-
keelsed tõlged vaustatud Valguini võrreldustega.¹⁵⁾

Hea niisama pealest paistab Reuma Saf-
ronovi muumuse Maably'st.¹⁶⁾

Valgustusega põlvkonnakohati ja uued proble-
mi, mis nõuavad Maabumise valgustusega inglise
filosooflike ühikuga, samuti ka Maably'd. on
käsitlenud Debora¹⁷⁾, kuigi ta paljudes
osades toetub Valguinile.

Huvitavat faktiliselt materjali võib leida ka
maabumise ajaloolase-kommunisti Jarandy
sama kulde tõlgitud tõrvest.¹⁸⁾

¹⁵⁾ В. П. Волгин. Древнейшие „равенки“ и их социальное
устройство. Б. Буонапарте. Заговор во имя равен-
ства, именованной равноромом Тобфа. Т. I.
Москва - Ленинград, 1948.

В. П. Волгин. Утопический коммунизм Ве-
рраи. III. Радикалы. Конец общности.
Москва, 1951.

¹⁶⁾ С. С. Сафронов. Политические и социальные
идеи Мабли. Из истории социально-
политических идей. Сборник статей. Моск-
ва, 1955.

¹⁷⁾ А. М. Веберин. Социально-политические
учения нового времени. Т. I. Москва,
1958.

¹⁸⁾ R. Jarandy. Die französischen Quellen
des wissenschaftlichen Sozialismus. Berlin,
1954.

Küllaldast faatilit matkjal nannod
 na kodandund autord Girsberger¹⁹⁾,
 Morret²⁰⁾, Richtenberger²¹⁾, keepi nende
 siinsohtadega i isa alati uustuda.

Töö ow jastatud kolme matkuni. Al-
 gul ow antud valgustajal lertund voolude
 ja valgustajate epikste põhinevuskad.
 millele toetudes arundab Mably oma epikst.
 Siis ow antud eluwaade Mably elust ja
 tegusust. järgnevas matkuni ow ana-
 lüüritud Mably isikaelist epikst. Kõne
 ow näidatud Mably usku järglastele ja
 tema tähtsust isikaelistele mitte arusa-
 loon.

Viidatavate teede lihtsused ow antud
 karutatud korjanduse uuestikuse ja
 korjanduse uuestiku su ow uustatud
 laduna alfabudi alusel.

¹⁹⁾ H. Girsberger. Du utopische Sozialismus des XVIII
 Jahrhunderts in Frankreich und seine philo-
 sophischen und materiellen Grundlagen. Zürich,
 1924.

²⁰⁾ D. Morret. Les origines intellectuelles de
 la Revolution française. Paris, 1933.

²¹⁾ A. Richtenberger. Le socialisme au XVIII
 siècle. Paris, 1895.

I

Mably ja ta asetis valgus- tusa ja vasempoolsete ideoloogide hulgas

Kodanliku maailmavaate põlvkonnad
Kääne - Euroopas arenevad juba enne XVIII
sajandit. Juba XIV - XVI sajandi humanismi
kapitaalide uue klaini, formeeruva kodanliku, me-
sterialide ja piirideid. Kodanliku ideoloogia eda-
hise arengule avaldavad mõju inglise revo-
lutsioon ja inglise mõtlejad XVII sajandil ja
XVIII sajandi algul. Kuigi alles XVIII sajandi
revolutsiooni-etsel Prantsusmaal saavutas
kodanliku maailmavaate kummina võlgend-
rikkuse ja õpikuvõime. ²²⁾

Valgustulik kultuuriline liikumine sai oma
alguse Inglismaal, kus puhkenud kodanliku
revolutsiooni piirial tekkisid paljud uuest
ideidest, mis olid inloonnulikkude kogu

²²⁾ Mably. Pagurue ... , la. 5 ji.

valgustusajale.²³⁾

Kõigis Euroopa maades kulbunud areng
XVIII sajandil oli kotud valgustuse ideega. Prantsus-
maal oli aga kõige rohkem eeldatud valgus-
tajad ja just siit levisid valgustuse ideed
üle kogu Euroopa. Mitte asjata Marx ja En-
gels, rääkides XVIII sajandi valgustusest, märki-
vad selle all ümajõrkorras prantsuse valgustust.²⁴⁾

„Suuremehed, kes Prantsusmaal valgustand
läheneva revolutsiooni jaoks pääd, võinud ise
däärniseelt revolutsiooniliseks. Nad ei tunnust-
tanud ühtki välist autoriteeti, mis loodi ke-
ha elus elanud. Reliigioon, loodusekõhtlus,
ühiskond, riigikord, — kõik võeti kalasta-
mata kuitika alla; iga asi pidi õigustama
oma olemasoleva mõistuse kohtulaua kes
või loobuma olemasolust. Mõtleu intellekt
sai kõige asuraks mõõdupruuks.“²⁵⁾

Valgustajad vastandavad mõistusepärasele
nii mõistusepärasele, loodusepärasele - niitloodu-
sepärasele. Vana kuulutati niit mõistuse-
päraseks ja niitloodusepäraseks, uus aga
mõistusepäraseks ja loodusepäraseks. Allu-

²³⁾ Бессмысленно ... Т, lk. 498

²⁴⁾ Saman, lk. 555

²⁵⁾ F. Engels. Anti-Dühring. Tallinn, 1954,
lk. 15-16.

tades kõik kalastamatule mitmale, valgus-
 tajad andrid hävitavad looke vanale ja
 valumitarid ette tulevast kodanluse revo-
 lutioonist. Nad aga ei muutunud ühiskonna
 arengu radas: ²⁶⁾ „XVIII sajandi need
 mõlled ei muutnud, nagu kõik nende el-
 käjadki, ühtlasi piire. Kui neile rääkis
 nende oma ajastu.“ ²⁷⁾

Valgustusega ideoloogias esineb mitmesugus-
 te ühiskondlike võitluse ja klasside ideoloogiad.
 Ühiskonnale kõrgile oleks, et nad võitleksid
 fedaalse korra kaotamiseks. Valgustuse
 mõõdukas suunda ei olnud suurekodanluse
 ideoloog Voltaire, kodanluse ideoloogias oli
 ka Montesquieu.

Arvulisest tuguvaimast riigist Prantsusmaa
 toonud rahvastikus oli väikekodanluse -
 käsitöölised, väikesed põllumehed, väike- ja
 keskjalupojad. Need lühid oma ideoloogi-
 a vordustega Rousseau's. Rousseau püüis on en-
 omad lubata nii, et keegi ei saa osta teise
 tööjõudu ja keegi poleks sunnitud minema oma-
 ta on kapitalistliku akumuleerimise vastane
 ja kaitses väikekodanlast kapitalistlike

²⁶⁾ Д. И. Погодин. История русской эконо-
 мии. Т. I. Москва, 1940, lk. 86.

²⁷⁾ Anti - Rühning, lk. 16

kommentri vastu.²⁹⁾

Suurel osal standard loom ja uueks elproletariatsiks mood, nende mõtete ideoloogilised erundajad olid utopistlikud kommunistid ilmselt ja ilmselt, kes eriuvalt Rousseau'ist nägid maomandis ühiskondlike palude allikat.^{29/}

Ilmselt oli väärarusaamine ja kehvema elproletariatsiks ideoloogias vahetult liid.

Aga juba filosoofist-matemaatikist ja utopistist-kommunistist ilmselt alates, kes oli talupoegade ideoloogias, see demokraatia suund valgustatuna varempeole suunas.³⁰⁾

Ilmselt siis kaot utopistlik sohtalime, selle liidame vastuse „Kommunistliku partei manifestis“: „See tuleb ühiskonna fantastilise kujutamise kaot sel ajal, kui proletariats on val äärmiselt aruamata ja kujutab jõulult ka ise oma olukorda fantastiliselt, see tekitab proletariatsi erinevst aimusrikkast tungist ühiskonna üldise õnnetusekorraldameis peole.“³¹⁾

XVIII sajandi kommunistlikest teooriad on utopistlike iseloomuga, ideoloogiliselt nad ühtuvad XVI ja XVII sajandi utopistlike

²⁹⁾ G. Klaus. Einleitung. D'Alambert. Einleitende abhandlung zur Enzyklopädie (1751). Berlin, 1958, lk. XVII.

²⁹⁾ Sama.

³⁰⁾ Манфест, lk. 52 ja Утопия философия. Т.Т. Москва, 1957, lk. 516.

³¹⁾ K. Marx ja F. Engels. Kommunistlik partei manifest. Tallinn, 1951, lk. 62.

Rationalism tolle aja tingimustes oli progres-
siivne voolus. Ist oli vastane religioosidele
etümoloogiale uue primaadist teaduse es. Rat-
tionalism oli seotud mõistuse kultuuga, vee-
dumusega maadema tunnetatavusest ja ühi-
kondliku elu organiseerimisega mõistusepõrased
alustel.³⁷⁾

Mõlles siis seisneb rationalism ühiskondliku
elu alal ja kuidas seda rakendavad XVIII sajandi
mõtled? See seisneb selles, et mõistuse-
pärane kord vastandatakse mitte mõistusepärase-
le, nagu loomühiskonna jaoks loomusepärane
kord - mitte loomusepäranele, kehtivat kor-
da eitatakse kui mitte mõistusepärast; uude
ühiskondlikku ideaali, uude kujutatakse,
kujutatakse mõistusepärane korra. ³⁸⁾

XVIII sajandi mõtlegate hulgas oli leitud
loomuseõiguse ja lepingu teooria. See laabalt
leitud teooria ei olnud praeguse algupärane.
Õpetus loomuseadustest ja loomuseõigusest kui
loomuseaduste süsteemist oli XVIII sajandi
mõtlegatele pärandatud hoopis varasemate
teoreetikute - Grotiuse, Spinoza, Hobbes'i ja
Locke'i poolt. Selle õpetuse juured tulevad
antikajast; uude kohtame juba vanas Kreekas
ja Roomas Seneca tüüpi mõtlegate juures. ³⁹⁾

³⁷⁾ Утопия философия, л. 388.

³⁸⁾ Боженко. Утопия..., л. 192.

³⁹⁾ Боженко. Правосудие..., л. 19.

Selle teooria lähtepunkti on inimese loomuse mõistmine. Inimloomust ei mõisteta dogmaatilistelt vaid umbfünktioonilt, seda nähaakse üksena ja muutumatuna.⁴⁰⁾ Loodusõiguse teooria on lahutamatuks seotud ühiskondlike suhete ratsionalistlike mõistmisega.

Uuel ajal oli aktuaalsemaks küsimuseks suveräänsuse ajaloost aluse küsimus ning poliitiliste institutsioonide arengust ja olemuse küsimus. Kodanlike mõttejad polnud võimelised andma põliti institutsioonide ajaloolist tekkust ja pöörd kasutama nende nähtuste vaatlamiseks puht ratsionalistlikke vaatlusmetodeid, püüdes lähendada küsimust nende tekkest lähtudes mõituse ideest.⁴¹⁾

Kõigepealt vaatluse lihidalt loodusele kehtimise ja loodusõiguse probleemide ja sellega seotud ühiskondlike lepingut.

Feodaalne õigus ei andnud midagi tähtsust ei rahva suveräänsusele ega ka subjektiivsele õigustele, mis olid tekkinud inimese vabastamise eesmärgel feodaalse riigi despotismist võimust ja pärisõigusest. See feodaalne õigus tugendas kehtivat korda, kütile, woblitsioonidele klanidele oli vaja teist tähtsust, teist ideoloogiat. Selline ideoloogia

⁴⁰⁾ Bourne. Payburue..., lk. 19.

⁴¹⁾ DeBopun, lk. 95.

loodigi loodusõiguse ja loodusliku seisundi ning ühiskondliku ühingu teooria näol. Need on ühe ja sama riikliku elemendi.⁴²⁾

Kodanlike ideoloogid ei olnud oma ühiskondliku ideaali põhendamises näiteid mitte tulevikust ega ka ajaloolisest minevikust, vaid ulajaleolisest loodusloost inimundist.⁴³⁾ Teiselt poolelt loodusepärast korrast, mis nagu unjutan antiikajast pärinevat legendi, kuldset ajastust.⁴⁴⁾

Loodusliku seisund põhineks nagu usulil looduse kadumisel. See eilne kadus pole üldgi kirjutatud kadus vaid on „loodus enda poolt kirjutatud inimese kadumiseks“. See looduse kadus on spavne, muutumatu ja võõrandumatu, nagu kõik teised looduse kadumised.⁴⁵⁾

Loodusõiguse ja ühiskondliku ühingu teooriikud olid seisukohal, et ürgaegsed inimesed elasid ühiskondlikus seisundis, kus kõik olid vabad ja võrdsed, oli õigus kõigele; need ürgaegsed inimesed ei tundnud erandomandot, allusid kõrvõimaldusele hädadistidile. Seepärast olid nende tagaajades ja talu-liku elu eesmärgil inimesed õnnistatud

⁴²⁾ Dežnev, lk. 95 jj.

⁴³⁾ Samas, lk. 96.

⁴⁴⁾ Borun. Pajuvine ..., lk. 20.

⁴⁵⁾ Dežnev, lk. 96.

väljuda sellist looduslikust mineidist ja
nõruda triviaalsusele ning löid riigi
lepingu tal.⁴⁶⁾

Loodusõiguse kontseptsiooni järgi riik pole
mitte igavene organisatsioon vaid on tekki-
nud ajalooliselt looduslikult mineidist triviaal-
susele ülemineku tulemusena, lepingu tal.⁴⁷⁾

Loodusõiguse teoreetiline lähendamine omaaegse
minimeeritava suveräänsusest. Nende kont-
septsiooni järgi rahvas on isasegu võime
allikaks ja valdajaks. Rahva suveräänsus
on kõigi rahvale kuuluvate õiguste kogum, mis
annab talle kogu võime ühiskonnas ja
riigis. Rahva suveräänsus tähendab abso-
luutset võimet nii poliitilisel kui ka rahval-
dusel alal.⁴⁸⁾

Üldiselt on kogu loodusõiguse kontseptsioon
naivne ja vastuleid ajalooliste faktidega ning
riigi tegevuse tegeliku protsessiga, kuid vata-
mata selle avaldada ta suurt mõju klassi-
võitlusele, mida kodanlus pidas kodanlase
korra vastu. Rahva suveräänsuse õpetusega
põhendas kodanlus oma õigust poliitilisele
võimule, sest ta rääkis end rahvaga.
Kodanluse õpetlaste järgi leping tähendas

⁴⁶⁾ Dešopun. la. 94

⁴⁷⁾ Samas

⁴⁸⁾ Samas

konstitutsioonilist riiki.⁴⁹⁾

Republiigse teooria lüüdis miti lavaldaast
tunnustamist XVI - XVIII sajandil. Suurimad
ajaloosid sündmused - Hollandimaa, Inglis
ja Prantsuse kodanikuvalitsuste kehtestamine
kehtenud selle lõpu all.⁵⁰⁾

Üheks autoriteetsema republiigse teooria
esindajaks on hollandlane Hugo Grotius (1583-
1645), kes on rahvusvahelise õiguse aluse-
pannaja.⁵¹⁾ Ta lähtus hüpoteetilisest loodusloost
olemast, kus kõik on vabad ja võrdsed. Grotius
oli absolutistliku monarkia pooldaja, kuid
püüdis ka põhjendada.⁵²⁾ Ka Grotius järgi
inimene ürgaegne seisund oleks kommunisti-
ne ühiskond. Kultuur ja riiklikud seadused
või elavdusid, tekitas omaid. Omaidõigust
loeb ta teisejärguliseks, eriajajuliseks loodus-
õiguse õiguseks aga õigust kirjutamisest.⁵³⁾

Republiigse teooria alusel väljendab oma
vaated ühiskonnale ja riigile kehtenud inglise
XVII sajandi filosoof - materialist Thomas
Hobbes (1588 - 1679). Ta oli kehtenud ide-
oloog, revolutsiooni vaenlane ning absolutist-
liku monarkia põhjendamiseks kasutas loodus-
õigust.⁵⁴⁾

⁴⁹⁾ Ребрун, lk. 97 j.

⁵⁰⁾ Samas, lk. 98

⁵¹⁾ Samas, lk. 103

⁵²⁾ Klau, lk. L XIV

⁵³⁾ Бодин. История..., lk. 194

⁵⁴⁾ Е. А. Мосинский, Я. А. Левинский. Английская буржуаз-
ная революция XVII века. Т. II, Москва, 1954, lk. 182.

Hobbes'i poliitiline teooria on katse rationalist-
likult selgitada riigi tekkinud ja määrata ta
koht ühiskonnas. Hobbes lähtub sellest, et ühiskond-
likele isikule elus loodusliku seisund, mis des-
mised elavad isoleeritult, polevad omaahtel mit-
legagi kotud.⁵⁵⁾ Püüdes raouand ja oõtu. Tõu-
mised olid seisundis, mida Hobbes nimetab, kõiki-
de lõpaks kõigi vastu.⁵⁶⁾ Et tagada talu luvusse
lõpingu talu riik.⁵⁷⁾ Hobbes'i järgi selle lõpingu
lõpimise tähendab inimese loobumist loodus-
likust õigusest ja nende ülevõtmist riigile, mis
le parima vormina Hobbes kirjutab monarkiat.⁵⁸⁾

Hobbes kasutab progressiivset teooriat, mis
on tõrva kodanuse vabastamise ulvaks, võit-
luse ulvaks monarkistlike võimuga, monar-
histlike võime õigustamiseks.⁵⁹⁾ Eraomandi
tekkimise sob ta riigi arenguga. Tema järgi
eraomand kehtub trivileadusega. loolimise
inimeste looduslikest õigusest, ja on suu-
konnale inimlike õigused.⁶⁰⁾

Inglise John Locke (1632-1704) oli

55) Всемирная ... I, lk. 82.

56) III. Тодд. Левиафан или майстрия. форма и власть
искусства церковного и гражданского. Москва.
1936, lk. 115.

57) Косминский, Левинский, lk. 183.

58) Всемирная ... V, lk. 82.

59) Деборин, lk. 184.

60) Косминский, Левинский, lk. 184.

konstitutsionaalse monarhia ideoloog, kodaniku liberalismi teoretik, mille õpetuse teoreetiliseks aluseks on loodusõigus.⁶⁰ Teda peetakse aineva kodaniku riigi- ja ühiskondlike alusepanijaks, muutmaks loodusele muuaga poliitiliseks mõtleyaks XVII sajandi Inglismaal. Tema mõju leidi kaugele väljaspool Inglismaa piire, rahkultas ka Prantsusmaal.⁶¹

Nagu Hobbes'ki lähtub Locke inimeste loodusest ning tema teooria ja riigi loominguks tekkimist, kuid tal erineb lahkuvõimevõime Hobbes'ist. Ta kütas Hobbes'i teooria raomandi tekkimist ühiskondlikult riigiga loomingu tul ja omandi rõhkumist riigivõimust. Locke'i järgi omand tekkis loodusest ning inimese arvates inimeste loost. Inimesed tema arvates olid võrdne ja vabad ning neil oli raomandi valdamise õigus. Kuid inimese võis muuta anda omaa vabad riigipalga produkti, riigipalga ta inimese kasutades, ühiskonda aga pidi muutama kistele inimestele. Sellepärast, et loodusest inimese oli juba omand ei võinud tema arvates olla võitluses sõda võigi vastu.⁶² Arendades mõtet raomandi piirist ta ei ütanud muuomandit ega loovinud võrdkustamist, vaid oma ideega produktide vahetamisest inimeste vahel kaitser muuomandit.⁶³

⁶⁰ DeSorun, lk. 195.

⁶¹ Kõnnumine, Lebuunni, lk. 209

⁶² Samas, lk. 210

⁶³ DeSorun, lk. 199

Locke'i arvates inimesed moodustavad poliitilise ühiskonna lepingu teel ühes, et kaitsa looduslooke õigusi, nuda ta usubab omandas.⁶⁵⁾ Moodustades riigi rahvas valis monarhi, kellele andis võime, kuid säilitas ka oma eriduse - parlamenti.⁶⁶⁾ Niiis tema arvates parimaks riigivormideks oli kodanlike parlamentaarne monarhia.

Ühes usundlikumais idees Locke'i poliitilises õpetuses on rahva suveräänsuse tunnustamine. Tema õpetuse järgi rahval on õigus muutada valitjapääd, isegi ühistõusa õigus kui valitus kehtestab rahva usaldust. Nud Locke'i ideed pärinevad omaenda lüellustelt.⁶⁷⁾ Oma poliitilise kontseptsiooni arendas Locke õpetust võimude eraldamisest. Ta jagab võime kodu- andlikuks, mis on kõrgem võime, organisatsiooniks ehk täidesaatvaks ja föderatiiviks ehk kohtuvõimiks.⁶⁸⁾ Võimude eraldamist õpetus pridi Locke'i järgi vältima võime kehtestamist ja omavoli. Kõrgema võime alluaks on rahvas, vaud rahval on õigus määrata valitjaksid vormi ja anda legilatiiv sellele, keda piab vajalikuks, tal on õigus kõrgemat võime kõrvaldada ja muuta.⁶⁹⁾

⁶⁵⁾ Косминский, Лбуцкий, к. 211

⁶⁶⁾ Деборен, к. 198

⁶⁷⁾ Саман, к. 199

⁶⁸⁾ Косминский, Лбуцкий, к. 212

⁶⁹⁾ Деборен, к. 208 jj.

Rocke'i poliitiline teooria onub muut revolutsioonilist neip Euroopa kontinendi ühiskondliku mõtte arengule. Seda arendas edasi Rousseau ja see kajastus Prantsuse kodanliku revolutsiooni teadusandluses.⁷⁰⁾

Politikonoomia alal oli Locke pühvraatide eluajaks, sest ta andis otustava lahenduse kapitalistlikel alustel organiseeritud maaharustidele.⁷¹⁾ Tunnustusteooria alal pani ta aluse nn. sensualistlikule meenale, käsitles insinteaduse kogemust kui meelilist loomust. Käsitles insinteaduse võimeid kogemust ü viined ta põhjendab läbi üda materialistlikku vaateviisi. Locke ühiskeski ka Descartes'i sünonüümsed ideed.⁷²⁾ Rõhkimise tunnustamine meel mõtete algallikaks on tähtsaks ideeks, mis lüdis edasarendamisest XVIII sajandi materialistide poolt.⁷³⁾ Prantsuse materialistid hindasid kõrgelt Locke'i, arendasid tema materialistlikku sensualismi vabastades selle idealismi elementidest.⁷⁴⁾

Juba Vana-Kreeka kirjanduses olid ja leid sid loodusõiguse ja loodusliku seisundi teooria vastavast sküütide juures. Sellist idealiseerimist kasutati ka XVIII sajandil. Idealiseerimise objek-

70) Введение... I, lk. 499

71) Косминский, Либанский, lk. 290

72) История философии, lk. 434 jj.

73) Введение... I, lk. 499

74) История философии, lk. 439

tiis muutunud suurelt ameerika indiaan-
lastel. XVIII sajandi prantsuse kirjanduses on
sainuti „hea meelane“. Illiided meelased elavad
looduslikes riikendis, need pimedus ei omand. ⁷⁵⁾

Prantsuse XVIII sajandi valgustaja Montesquieu
(1689-1755) ole ka suure loodusliku õpetuse aren-
daja. Ta rääkis loodusliku riikliku teooria
põuad, mille järgi loodusliku elu on tsiviliseer-
itud. Looduslikes riikendis puhuvad riiklike
teadused kiindumused ja institutid, mitte mõistus,
mis elu on alles tsiviliseeritud ja riiklike uue puhul. ⁷⁶⁾

Montesquieu rääkis võimude eraldamise teooria
Prantsusmaa põuad, omistades selle Locke'ile. ⁷⁷⁾
Õpetus võimude eraldamisest moodustab Montesquieu
poliitilise doktriini. Tema arvates võib võimude
eraldamine tagada kodanlike vabaduse. Nagu
Locke, usub ta riigi kolme liiki võimu: koden-
andlik, täidesaatev ja kohtuvõim. ⁷⁸⁾ Kui koden-
andlik ja täidesaatev võim on ühendatud ühes
riigis või asutuses, siis pole vabadust. Vabadust
pole ka siis kui kohtuvõim pole eraldatud koden-
andlikust ja täidesaatevast võimust. ⁷⁹⁾ Eeskätt
arvas ta, et Inglis riigikord põhineb võimude
eraldamisel. ⁸⁰⁾

⁷⁵⁾ Бодуэн. История... , кн. 195

⁷⁶⁾ Бодуэн, кн. 263

⁷⁷⁾ В. И. Терс. Политическая теория аббата Мадри. „Вестник
Европы“ 1887, январь, кн. 135

⁷⁸⁾ Бодуэн, кн. 265 и. М. Монтескье. О духе законов.
Избранные произведения, Москва, 1955, кн. 290

⁷⁹⁾ Монтескье, кн. 290

⁸⁰⁾ Бодуэн, кн. 266

Vaatamata simpaatiale vabariiklusele kora vastu
oli Montesquieu konstitutsioonilise monarkia
teoreetik.⁸¹⁾

Loodusõiguse teooria seisukohtadele oli veel
XVIII sajandi prantsuse valgustaja ideoloog
Rousseau (1712-1778).

Rousseau teenus di kätte püstitada ja
lahendada küsimus tsiviilsuse tekkest. Talle
oli inimese loodusele seikundi idealiseerimine.
Tema arvates loodusele viinud ole aeg, mil in-
imesed olid võrdsed ja loomuselt head. püüdes na-
omaand, inimesed olid vabad igasugust võlgu-
must, kuid elasid üksteisest valdatult. Iga
üks ta inimesena veldsime ajastus.⁸²⁾

Ilmnenud loodusele viinudelt tsiviilseikundi-
le, enalgeit võrdsele tsiviilsusele, nob Rousseau
tõrvitade lühikandiga, keitallide õrberitõrre-
ga ja ilmesnemea naakarmudele. Alkues ole
paimele eluvitile muutusid inimesed õrteile
vajalikkus. Nii tekkis naomaand ja selle alusel
kodaaldu ihiuud, mis oli oma loomuse poolst
vabade ja võlumatute inimeste õrreandluse
lõpungu tekkinud.⁸³⁾

Ka Rousseau'le on inimese loodusele
loodusele viinud kei, "head meelst."⁸⁴⁾

81) Бемпна... I, lk. 556

82) Sama.

83) Sama, lk. 559

84) Морин. Папуи... , lk. 218

Rousseau ole ühes andamises rahva suveräänsuse mõistmise teoreetiline ja propagandist. Ta saab endale ülesandeks lihtsasti mõista Montesquieu õpetus võimude eraldamisest. Rousseau kaitses suveräänsuse võrandaamatust, jagamatust, on erindusliku uudsõnaga demokraatliku riigi vastane; tahab, et kõrgem võim oleks ühtne.⁸⁵⁾

Rousseau arendas edasi Locke'i õpetust rahva suveräänsusest. Õpetus rahva suveräänsusest tuleb Rousseau meel arusaamisest inimesele vabaduse iseloomust ja loomusest. Erinevalt oma eelkäijatest õpetas Rousseau, et inimesed pole mitte üksnes vabad, vaid nende vabadus on võrandaamatu. Selline võrandaamatu vabaduse mõistmine kaanti mõtlikult pealt üle rahvale teostatuna, kõrgemale võimule, rahva suveräänsusele.⁸⁶⁾ Rousseau peab kõrgemat võimu jagamatuks; see kuulub suveräänile - rahvale ja võib kuuluda ainult temale.⁸⁷⁾ Ta tuleb vabalt suverääni ja valituse vahel. Suverään on kadumandja, kellele kuulub kogu võim. Valitusesel on aga vaid täidesaatev võim ja tegutses suverääni volituste järgi. Rousseau õpetuse järgi on valitsemis rahva — s.o. suverääni teener.⁸⁸⁾

85) Реформ, lk. 290

86) Sameas, lk. 291

87) Боумен. Република ..., lk. 238

88) Реформ, lk. 292.

Valitsenuis vormud on Rousseau jaoks
võrd võrdseaduse võimude organisatsioonide m-
nude. Üksikute, millele valitsusvormus peab
kõrgem võim jääb rahvale. Rahvas võib aga
võistada võideldava võimude meenutamisega rah-
vast, väikesele riigile riigile või riigile
riigile. Selle järgi ka vastavalt, kas demo-
kraatia, aristokraatia või monarhia. Võid-
sena valitsenuis vormides peab Rousseau demo-
kraatiat, mitte aristokraatiat, vaid otsest demo-
kraatiat. ⁸⁹⁾

Rousseau'ile oli omase ja XVIII sajandol-
lusvõrd võrdseaduse, egalitaarset teooria. Ta
oli puhtateoorilise võrdseaduse näitaja.

Sotsialismu ajaloo mõttes oli võrdseaduse
teooria tõhustanud ühiskondlike teooria, mis
oli lähedane sotsialistlikule teooriale niivõrd me-
todis, reaktiivse ühiskondlike riigide analüüsis;
kuid võrdseaduse teooria sellest analüüsitist kind-
järeldused. Sel ajal kui sotsialistlikud krite-
riivid tulevad järeldusele, et ühiskondlikud krite-
riivid on vaja ümber ehitada kommunistlikele alustele,
süü võrdseaduse teooria pooldajad ualduvad
mitte ümber ehitamise, vaid selle võrdse-
aduse poole. ⁹⁰⁾

Võrdseaduse teooria, mis oli oma olemuselt

⁸⁹⁾ Реформы, кн. 238

⁹⁰⁾ Борин. История..., кн. 21.

väikekodanduse, levi Prantsusmaal laualda-
selt, ist la vastas kapitalismis arengu all
kannatava maa- ja linnakultuuri roostele.

Valgusteraajale ikkoonulõikeses spetsimeen ole ka
aueenimispeetus, mille kohaselt ajalooline aueing
on raduipäraue aueing ja vüig keenuue vabodeu-
astue raavutamine.

Selle kontseptiooni üheks esindajaks oli Itaalia valgusturaja väljapaistev esindaja Vico (1668-1744), kes kirjeldas rahvaste arengu tsüklilist käiku ühiskondliku arengu kordusena.⁹¹ Vaatamata Descartes'i õpetusele inimjärjestuse idendest Vico tõestas, et inimene võib mõista vaid siis, kui tunneb ühiskonda, kust ta elab. Inimõpetuse kohaselt koges inimkond läbi kolme arengustaadiumi – ürgselt barbaarsusest läbi „kangelaste ajastu“ (feodalism) „inimliku ajastu“ – linnaade, riikide ja mõistuse ajastusse.⁹² Vico õpetus oli suuresti peendustega. Ta oli arvanud, et see arengutsükkel teeb ringkäigu ja ei muutu üheski. Hooldamata selle ringkäigu teooria praktilisemadest aspektidest, oli see siiski katkestatud põhjendatud ajaloolise protsessi raskendavaks. Tänu sellele Vico õpetus ei leidnud pealdamist, kuid sai populaarseks Prantsusmaal uue arenguõpetuse teooria rafineeritud mõttes.

99 Вселенная... Т. с. 585

92) Gamma

ühena praaturse XVIII sajandi valgustajaks, kes arendas ahenemisepehust oli Voltaire (1694-1778). Ideas, mille alusel ta püüdis vaadelda ja selgitada ajaloolisi sündmusi oli aibte evolutsioon, inimkonna mõistuse areng, kuid see printsiip oli oma aluselt pöördulane.⁹³⁾ Üldist ajaloolist arengut käsitleb ta kui ürgloomelist vda, mis on väinud inimkonna muistest barbarismest valgustatud ajani.

Voltaire jäi ka olema kindlalt kindel inimuse mõnevõimust ja on isegi tulevikule.⁹⁴⁾

XVIII sajandi üheks pehtiv oia praaturse kodanliku ideoloogia ettevalmistamises feodaal-absolutistlikku korra ja ta ideoloogia vastu läheb materialistliku meenu erindajatele.⁹⁵⁾ Praaturse materialism, mis üldistas XVII ja XVIII sajandi loodustraditsiooni edusamuse ja oli praaturse revolutsiooni ul revolutsioonilise kodanliku teoreetilise võitluselvaus feodaalse ideoloogia vastu, oli sõjana ja progressiivse ideoloogiaga.

Praaturse XVIII sajandi materialistide ja entsüklopedistide tähtsamaks erindajaks olid: La Mettrie, Diderot, Holbach, Helvetius, D'Holbach ja materialistliku sensualismi erindaja Condillac.

⁹³⁾ Дедопун, lk. 260

⁹⁴⁾ Бонум. Payline..., lk. 37

⁹⁵⁾ Учиопун фенсодун, lk. 539

Prantsuse XVIII sajandi materialistid kehtestasid uue maailma, millest ühe võtab aluseks Descartes'i, teine Locke'i õpetuse.⁹⁴ Enimene nimega esindajaks on Ra Deltre, teine - Helvetius.⁹⁵

Materialist - entsiiklopedist Diderot lõi ühe õpetuse inglise sensualistide, uue vabastatule Locke'i ebasõjavõimendusest. Koos D'Alembert'iga redigeeris ta „Entsiiklopeedia“ võtjaandust, mis ilmus aastast 1751 - 1776. Entsiiklopeedia võtjaandusest võeti osa väga erinevate filosoofiliste ja poliitiliste meeleannustega inimestest, kuid kõigile oli ühineks poosiks võtta feodaalismi ja kiriku vastumõistliku debatteerimise vastu.⁹⁶

Suurt mõju prantsuse materialistidele, eriti utopistlikule kommunismile esindajale Mably'le avaldas Condillac (1715 - 1780). Ta oli Locke'i sensualismi jätkuajaks ja laenuks uude ideed Prantsusmaal. Ta kritiseeris Descartes'i idealistlikku rationalismi ja vastandas sellele materialistlikule sensualismile.⁹⁷ Nagu Locke, nii ka Condillac arendas seisukohta, et inimese meeleline tajumise ja ideede loomise kunst tuleb õpetada kogemusest ja harjutusest.

⁹⁴ К. Маркс и Ф. Энгельс. Свободное семейство, или критика критической критики. Сочинения. Т. 2. Москва, 1955, стр. 139

⁹⁵ История философии, стр. 539

⁹⁶ Всемирная ... II, стр. 561 ff.

⁹⁷ История философии, стр. 535

Kuid funktsioneeris w pöördunud ta Locke'i
ideede uundamisega. Olgu¹⁰⁰⁾, et ta oli jõrkemudlam
sensuaalist kui Locke, tegi ka tema võrgu.
Taanustades, et aistingud tekivad kehade poolt
multiorganite mõjustamise tagajärjel, taanistas
ta nende kehade domuse funktsionatuse. Ühis-
kondliku elu alal oli Condolac idealist. Öigla-
nus korraa puab oad rida, kus inimeste
naudingud ja taotlused liiavad täieliku kosta-
mise.¹⁰⁰⁾

Olis siis üldiselt inloonnustat maanuse materialismi?
Võrreldes XVII sajandi materialistlike teooriate-
ga, kui olid XVIII sajandi materialismi teo-
utiliseer aluseks, oli XVIII sajandi materialism
sammunud edasi filosoofilise mõtte ajaloos, sest
ta kannas ülitama eluava ajajõgu piirakust.¹⁰⁰⁾
deatuvad pöördand materialistid emeasus ja
adusam uualususe. Tiaderust vaatlavad nad
kui materia produkti kui üht kua oma-
dust. Reodur allub illeenda kadestik. Materiali-
le on omaa liikumise. deatluar valitsek
põhjustikkus. Nad w kaalunud maastma kuu-
tatavuse.¹⁰²⁾ deaterialistloant vaaditust looduse-
le tegid nad atistluund jõuldused. Kriitikus-
rid üligiaoni ja kordant, millis nägisd dispro-
tismi tuge.¹⁰³⁾

¹⁰⁰⁾ Pöженталь, Пöжун, к. 203 ii.

¹⁰¹⁾ Утопия философия, к. 596

¹⁰²⁾ Всеобщая... V, к. 564

¹⁰³⁾ Тамар

ühiskondlike nähtuste selgitamiseks olid praegu-
se matemaatilise idealistlikel seisukohtadel. Ne-
de arvates oli sotsiaalsete pahede põhjuseks inimeste
harmatus, ühiskondliku progressi ja loomuliku all-
kõne aga pidanud teadust ja tarkust. Praeguse
matemaatiliste ühiskonnateooriate lähtepunkti on
on indiviid, inimene, keda nad mõistavad kui
matemaatilise looduse os. mis allub selle seadustele.¹⁰⁴⁾

Inimese muutumatut loomust lugedes nad selle
mõistusepõhise korda mõtlemiseks ja aluseks,
mis pidi asendama feodaalset korda. Neude arva-
tus on inimese loomusele omanud tundeluse,
püüd rahuldusele, kannatuselise ärahooldamise ja
huvi, mis on inimese kogu tegevuse aluseks. Tule-
vikühiskond peab nende jõrgi tagama looduse
õiguse suuele, peab olema õiglane. Nad peat-
dand raouandit.¹⁰⁵⁾

Nad arvustavad, et inimene on ühiskondliku
kukkuva protsessi, kes ühiskondliku kukkumise
na all mõistid nad vabad poliitilist korda,
üiki tema asutuste ja seadustega, valitsevat
moraali. Rügi teaduslikult selitavad ühiskondliku
lõpmatu teooriaga.¹⁰⁶⁾

Sotsiaalseid õrberupundusi hõlmasid nad
humanismi mõnarki ja valgustatud seadusandja-
ga. Rügi nad mõeldid ühiskondliku süsteemi

¹⁰⁴⁾ Бессмерная ... II, lk. 565

¹⁰⁵⁾ Sama

¹⁰⁶⁾ Sama. lk. 565 j.

põhjalikku muutust, w enne uel õhtu üles-
 mised uoludwale. ¹⁰⁷⁾

Prantsuse XVIII sajandi matemaatikide filosoofia, mis se ei dirdelt oli progressiivne, entus ka olu-
 lisi pundeis. Engels nimis kolm põhilist pundeis,
 mis olid omased valgustajate matemaatikule:
 matemaatikis matemaatiline teooria, mekhanika
 ja idealistlik vaade ühiskonnale. ¹⁰⁸⁾ Propagandis
 euclideanise fodaalse vormis hävitamist, prant-
 use matemaatikid ei näinud ühe võimaliku udu-
 kda, et religiooni ühiskonnas on võimalik udu
 teotmivahendite raomandi hävitamist alusel,
 euclideanise ühiskonda ja isegi ühisk-
 se lihvitudmised. ¹⁰⁹⁾ Progressiivne oli aga ke, et
 nad arendasid edasi ühiskondliku ühiskonda ja
 rahva suveräänuse teooriat seatakse ühe reakti-
 oonilise teoloogilise kontseptsiooni vastu. Neude
 sõnalaadide vaadete oli formuleeritud, keegi abstrakt-
 us vormis, kodanliku demokraatia plaanid ühe-
 ded, mis kollektiivis tingimustes tähendasid muut-
 sammu edasi. ¹¹⁰⁾

Prantsuse valgustajal ei olnud üht üht,
 mille ühiskonda keegi inglise õpetlastega pausid alu-
 se kodanliku poliitikonoomia; need olid
 ühiskonnad. Oma metodoloogias ja analüüsivõim

¹⁰⁷⁾ Бернштейн... т. 5, lk. 566

¹⁰⁸⁾ F. Engels. Ludwig Feuerbach ja klassikaline teooria
 filosoofia üpp. Tallinn, 1959, lk. 19 j. Berne... т. 5, lk. 565.

¹⁰⁹⁾ Бернштейн... т. 5, lk. 565

¹¹⁰⁾ Saman, lk. 566

peolust nad ühinevad valgustajatega, sest ka need
 olid ühele raionalistid ja loodusepärast
 konna peoldajad.¹¹¹⁾

Fiinomaatide esindajateks olid Quesnay, Tur-
 got, Mirabeau, Mercier de la Rivière jt.

Selle õpetuse peoldajate arvates ühiskond seisutas
 endast füüsilist nähtust, ühiskonna toimuvad
 maadepäramised olid seotatud füüsilistele maad-
 epäramistele.¹¹²⁾ Seistes loodusõiguse teooria raskuste-
 del, fiinomaadid ei jaganud õpetust loodusest seise-
 dist kui ühiskonna maadepäramistele ühele seise-
 dist. Inimese looduslikkus seisundis loevad nad
 ühiskondlike seisundist. Nad ei pea ühiskonna tek-
 konist vajalikuks ja ühiskondlike lepingut.¹¹³⁾

Fiinomaatide õpetuse lähtepunktina on in-
 mine, raskused, kelle alla aluseks on enesestita-
 mine piirid. Looduse õigus kellel annab talle õig-
 se ja inngi kohustuse vabaks arenguks. Järgneks
 kokeile, fiinomaadid ei arva erivahel vabaduse
 mõistet vaid omaenda ideid, millest tuleb vaba-
 duse mõiste. Inimese vabaduseks on tema isikliku
 omaand, mis on aluseks füüsilistele õigustele.¹¹⁴⁾ Põhiole-
 looduslikkus õigustes peavad nad isikliku omaandi
 õigust; omaandi õigust asjadile, mis on loodud
 inimese tööga (vallavarad); õigust maale (maao-
 mand).

¹¹¹⁾ Pöjensupr., lk. 87

¹¹²⁾ Raskus, lk. 365

¹¹³⁾ Bourne. Paybure..., lk. 71

¹¹⁴⁾ Raskus, lk. 369.

loodusloodid õigused eluavad tsiviilmaadestile.¹¹⁵⁾
 Riik nende õpetuse järgi annab selle tulemuseks,
 et tekkis maomand maale.¹¹⁶⁾ Nad hõltsid
 võlja maomandile pühineva ühiskonna teooria.

Erinevalt merkantilistidest, kes taotleksid majanduse allutamist riigile, maa taotleks sõudude suurendamist eeskätt tööstuse tootamisega loodustute ja monopolide kaudu, oma maa vabaturgudele võljavate suurendamist ning sõlismaa omade riivete kulumist või tõkestamist kõrgete tollide abil, olid firiomaadid selle vastu, et riik keelab vabale majandusele ja pidand põllumajandust riigi abitsaasidesse alluma.

Nad pidand merkantilistide kontseptuaalsete loodusepõhise ja mitteühistusepõhise, oma kontseptuaali aga ühistusepõhise ja vastava ühistuse ja ühiskonnase nõuetele.¹¹⁷⁾

Firiomaadid peavad teotluseks teoks vabadeda, mis loob liivavärsust. Riik teotluseks teoks peavad nad põllumajandust, mis on nende arvates ainuke töö, mis loob liivavärsust.¹¹⁸⁾ Ohtude kompromissi vanade maavaldaajatega, püüdnud na põllumajandust reformeerida kapitalistlikul alusel. Nende arvates talupoegade väike maa kasutamine ei taga põllumajanduse õitsemist.¹¹⁹⁾

115) Бонин. Пыльце..., л. 72

116) Реформы, л. 372

117) Реформы, л. 87

118) Реформы, л. 372

119) Бонин. Пыльце..., л. 74, II.

Fühomaadod olid monarhistlike valituse pooldajaks; arundavad teowat, valgustatud monarhist "Nende poliitilises doktriinis oli kodanliku absolutismi teowat, mida nad ne uinestand legaalses despotismis".¹²⁰⁾ Regaalse despotismi de vastandlik valwa monarhistide. Monark, uellist nad uuistavad ou püramata võimega, teow ude ou kadumandide ja ne tõi deraate võim. Fühomaadod pidand võimude valdamist teotamatus.¹²¹⁾

Ühiskonna ülesandus nende järgi ou tagada inimestele looduduse õigusi - omadist ja vabadust. Vabadus nende jaoks ou majandusliku vabadus, omandi kasutamise õigus.¹²²⁾

Fühomaadod enimeste avaldand kapitalistliku ühiskonna saladuse, et kodanuse elumiste ou riikuse soetamise, omandi valdamise, wuastuand-
seas rõõra töö kasutamise, inimese ekspluatatsioonine inimese poolt.¹²³⁾ Fühomaadod udistand oma ided feodaalsuse kesta ja ne teigi nende õpetuse vastuvõttavaks paljudeli vana uinaidena enidajatele nõng uetus uile antipaatia nende õpetuse vastu teow ne valgustajate poolt. Kuud nad uuulund üüko võimaste kulka, kes valgustand kodanust just majanduse alal.¹²⁴⁾

¹²⁰⁾ Boman, Paybatue ..., lk. 82

¹²¹⁾ Saman, lk. 83

¹²²⁾ Saman, lk. 82

¹²³⁾ Deforun, lk. 375

¹²⁴⁾ Popensipe, lk. 87

Germanismu ja romanismu kontseptsiooni
mõistmine oli Prantse valgetusaja ideoloogias
vastuolude näitajaks. Millis viisil nende õpetus-
te põhioõte ja vastuolulisus?

Prantse XVIII sajandi ja XIX sajandi I poole
ajaloostati jaoks oli germanismi ja romanismi
probleem sotsiaaltaluse, ogaaniliselt mõeldud riikide
vahelise võitlusega Prantsemaad aja-
loos. See probleem oli prantse kodanliku klassivõitluse
etapiks feodalismi vastu. ⁽¹²⁵⁾

Germano-romanistliku probleemi, kui selle võit-
lusprobleemi kodanliku ja aadli vahel, tekkis
ajaks Prantsemaal tubli leida XVIII sajandi teit
aastanimused, mil ilmus Fréret' „Prantselaste
pärilolust ja nende asunikest Galliasse“ („De l'ori-
gine des françois et de leur établissement dans
les Gaules“). Autor tõestab, et kaali-frangid asusid
Galliasse juba IV sajandi I poolel ja olid illest ajast
Rooma impeeriumi liitlasteks ja sõdumisteks. ⁽¹²⁶⁾ Siin
on üldises vormis, kuid millalt täpselt formuleeritud
romanistliku kontseptsioon. ⁽¹²⁷⁾

Radliku ideoloogide tähelepanu võitis aga germanist-
liku vallutuse probleem. Autoriks, kes täpselt määras
germanistliku vallutuse tähtsuse Prantsemaa aja-
loos oli aadli ideoloog Boulainvilliers. Ta

⁽¹²⁵⁾ М. А. Адрианов. Политическое и географическое развитие Франции в XIX веке. Москва - Ленинград, 1948, кн. 29

⁽¹²⁶⁾ Saman, кн. 31

⁽¹²⁷⁾ Saman

õigustab ajalooliselt praetunne aadli privileege ja
rajab õpetuse, mille kohaselt Praetunnamaa teudne
riiklik võrd on vabadusvõrdselt teudneud Gallia
võlulatuks tulemuksena frankide poolt. ⁽¹²⁸⁾

Tema teooria polevad vabuseitav teudne kodanliku
se ideoloogidile, sest kuusitav, et feudalism on valler-
tuse tagajärg ja feodaalsed privilegid uuelduvad
aristokraatidile. Vastulöögis Boulainvilliers' feo-
daal-aristokraatidele kontseptiivsele ilmuks aastal
1734 kodanliku ideoloog Rubos' „Praetunne monarhia
hissiaadumise kriitiline ajalugu Gallias“ („Histoire
critique de l'établissement de la monarchie française
dans les Gaules“). Rubos oli reimmohal, et fran-
gid ei tulnud Galliane vallutajatena vaid ilmuksid
III sajandil fõduaatidena. ⁽¹²⁹⁾ Frankid olid Galliasse
saadetud rooma palgalistena, franki kuningad
polevad vallutajad; franki monarhia tekkis kui Roo-
ma impériumi otsene järg. Aadli privilegid teuko-
nise nob ta feodalismiga - $\overline{IX} - \underline{X}$ sajandiga, mil
aristokraadid, karutades kuningavõimu nõrgenemist,
impériumid rahva õiguse ja vara. ⁽¹³⁰⁾ Nii siis, feo-
daalne võrd ei ole Rubos' järgi vallutuse tulemus,
vaid see teudneud riikliku võimu usurpeerimisel
aadlike poolt.

„Boulainvilliers, Hõldeid feodalismi Gallia

⁽¹²⁸⁾ А. И. Николь. Политическое учение ... , кн. 31 ii.

⁽¹²⁹⁾ Там же, кн. 33

⁽¹³⁰⁾ О. Л. Байкунцев. Историко-географическая география средних веков в
связи с развитием исторического мышления от начала сред-
них веков до наших дней. Москва-Амстердам, 1970, кн. III.

vallutamise ja frankide germaniiv reguleeride poolt, on inimesed germanistiks, tema vastane, Dubos, enndades rooma keskaegsete feodaalsete institutsioonide aeg-ajalise riiskavanduse teooriat, võib vaadelda kui enimest romanisti.¹³¹⁾

Dubos ja Boulainvilliers õpetuse vastuvõetluse ei jäänud sel puudol viimane. Kas germanistlik od romanistlik konseptsioon, millel pidi vastuse andma kõik, kes käitlenda Prantuse kodanliku revolutsiooni kõnnusi andud puudol. Valgustusaja historiograafia nooremale generatsioonile, mis tegutses XVIII sajandi II poolel, ei olnud vastuvõetav algne teoreetiline positsioon, mille kohaselt germanismi di feodaalide ideoloogia ja romanismi kodanluse poolt juhitud feodalismivastaste jõudude ideoloogia.¹³²⁾

Valgustusaja historiograafias Boulainvilliers - Dubos tüli leidis vastukaja uas kunter hoides, eelkõige Montesquieu „Teaduste vimeus“.¹³³⁾ Ka Montesquieu ka di romanistlikule teooriale, mis arendas vimeusga-voimne Rooma imperatoritust, vastu germanistlike teooria.¹³⁴⁾ Liberaalse aadi ideoloogina võtab ta omaks Boulainvilliers' tui prantuse monarkia ja feodalismi germanistlikust päritolust.¹³⁵⁾ Kuud tema vaated ei lange Boulainvilliers'ga täielikult kokku. Liikumine vimeus näitab, et Montesquieu ei lita kõikjal Rooma elementide neõsu Prantusmaa ajaleole.¹³⁶⁾

¹³¹⁾ Байнштейн, с. 112

¹³²⁾ Анастол, с. 37

¹³³⁾ Байнштейн, с. 112

¹³⁴⁾ Борнх. Рэйлине... с. 61

¹³⁵⁾ Байнштейн, с. 112

¹³⁶⁾ Анастол. Политическое учение... с. 36 и.

Selline olegi ulpsol kirjeldatud ideoloogiline pealiskihis, millele tuginedes ilmselt arendas oma õpetuse.

Volpino järgi ole ilmselt neoplatonismis kehtes praeguse XVIII sajandi kirjanduse hulgas, mis propagandistide vaandamiseks võrdseks ideed, kommunistlikke korra ja vastandand seda raomandil põlvnevale korrale.¹³⁷⁾

Lichtenburgi raagi ilmselt kui XVIII sajandi ühe väljapaistvaimast kirjamehest kui originaalset mõtlejat kui sotsialistit, kellel nagu Morelly'el ja Rousseau'gi poliitika jäeldub moraalist.¹³⁸⁾

Ilmselt sotsiaal-poliitiliste ideede üldtõrjetiliseks aluseks ole ühe materialistliku filosoofia kehtedut, mis tugineb di erindatud Locke'i poolt ja Kantismaal arendati ilmselt pealiskihis Condillac'i poolt. Üldse kogu XVIII sajandi sotsialistliku mõtte areng ole tihedalt notud Locke'i - Condillac'i filosoofia.¹³⁹⁾

Nii Locke. Condillac ja nende põlvne ilmselt võitle-
hid Descartes'i rühmperaste ideede õpetuse vastu
pidades kavatust ja kuskonda inimese arengut määravateks teguriteks. Sellele õpetusele tuginevane määraski ilmselt sotsiaal-poliitilised soatid.¹⁴⁰⁾

Ilmselt tundis Morelly teoreid, kuid kehtest mõju avaldas talle just Rousseau õpetus, mil-

137) В. П. Волпін. Социализм и утопия XVIII века. Т. 1. М., Издательство «Прогресс», 1970, с. 6.

138) Лихтенбург, с. 221 ff.

139) Капранов, с. 244.

140) Самуил.

lele ta põhiliselt tegineb. ¹⁴¹⁾

Ka ilably pole vaba valitsevast rationalistlikust teooriast. Rationalistlik on tema selles aruandetuukimine nõlba. Üldiselt võib aga teda lugeda rationalistide hulka vaid tingimustega. Ta võib selgusti, et mõistuse põhjendused afektide es on jõuetud ja et afektid põhivad inimest. Mõistusepõrane nõd jääb tal oad saavutamata ideaalena. ¹⁴²⁾

Ilably, nagu enamuse tolleajalised poliitilisi mõtlejad lähtus loodusõigusest kontseptioonist ja ühiskondlikust lepingust ning jagas ne teise poliitiliste mõtlejatega rahva neveräämise ja võimude eraldamise õpetust.

Ilably poliitiline ideaal oli Montaigne kontseptiooni oodlise monarkia ja Rousseau absoluutse demokraatia vahelmine. Teda ei rahuldanud täielikult ei monarhistlik ega aristokraatlik riigikord. ¹⁴³⁾

Kui ilably tegineb Rousseau õpetusele ja tema teoorias on palju ühist Rousseau õpetusega, on ka erinevusi, nagu ilably õpetus ühiskondlikust kommuunismist ja õpetus afektidest. ¹⁴⁴⁾ Erinevaid nähte-
rid nad riigivõimu teukimise. Rousseau põisi kaasis
riik ühiskondliku lepingu tulemusena. ¹⁴⁵⁾ Ilably
järgi aga riigivõimu allikas on rahva neve-

¹⁴¹⁾ Ginsburg, lk. 158 j.

¹⁴²⁾ Б. П. Божин. Приращивание содержания
согласия. В. I. М., 1928, lk. 136

¹⁴³⁾ Ginsburg, lk. 145

¹⁴⁴⁾ Божин, Ореки ..., lk. 199

¹⁴⁵⁾ Божин, lk. 287.

riiansene usupersonuue. ¹⁴⁶⁾ Erinevalt Rousseau'ist, ei pea ilably otstarbekohaseks rahva kadumad- luse otust süsteemi. Ta kaitleb rahva erinduse ideed. Organism, mis annab rahva uueks kodus, peab tema jrgi olema rahva erindajate uoideks. ¹⁴⁷⁾

Asume nüüd vaatlema ilably dew ja tegewust.

Jabuel Bonnot de Mably (1709-1785) sündis Grenoble'is maublaadlase perekonnas. Ta oli filosoof Condillac'i pealend ja entsiklopedist d'Alembert'i tõeliseks. Mably sai humanitaarhariduse Lyonis jesuiitide kolleegiumis, mille lõpetamisel ta siirdus Pariisi, kus tema reguleeris kardinal de Tencin paui ta St. -Sulpice seminari. Teda valmistasid ette uul- mulduse kirjanduse, kuid Mably kuulus illest ja pühendus traditsioon-kirjanduslikele tegemisele. Tal oli suur huvi klassikalise kirjanduse vastu. ¹⁴⁸⁾

Oma kirjandusliku tegemise algul, XVIII sajandi 40-ndail aastail oli Mably monarhistlikel portraonidel; ta vastandas feudalismile monarkia. Prantkumaa ajalehes nägi ta ulatõise monarkia progressi. ¹⁴⁹⁾ 1740. a. Kuuski Mably esine- tõi „Võrdlus ilwaade Rooma ja Prantkumaa ajo- loost“ („Parallèle des Romains et des Français“), kus ta täidlikult tunnistas monarhistlike uorra vafa-

¹⁴⁶⁾ Capponab, la. 246

¹⁴⁷⁾ Bonnot. Paybette..., la. 330

¹⁴⁸⁾ Э. Б. Углича. Творчество и ое. Т. Мабле, Уг- ланне и проуеение, la. 319

¹⁴⁹⁾ Bonnot. Paybette..., la. 329.

likkumist Prantsusmaal. Raamatul oli kull munn
munn, kuid hiljem tundis Mably selle teose pärast
häbi. 1751. a. oma töö „Märkused rooulate
afalee kohta“ eesõnas võttis ta oma esimese töö
kannu kriitika alla. ¹⁵⁰⁾

Vaisti pärast oma esimese töö ilmumist siirdus
Mably Pariisi, kus tutvus kaksik veltuuniga võlga-
paistramate riudajatega. 1742. a. sai kardinal de Tencin
väliministriks. Tänu oma sõjaparteivatele
võimetele ja mõistusele sai Mably de Tencini kere-
täriks, kellel oli Mably'ist suur kasu, sest siinane
valusitas kardinali jaoks ettekanneid, mida see pidi
pidama ministrite nõukogus, kehtis munnare
valituse depeššide ning võttis osa diplomaatilist
tugevust. Riigitegelaseks ootas Mably'd kiitav kar-
jäär. ¹⁵¹⁾ 1746. a. aga loobus Mably eotamatult
välisministruurist ja pühendus nüüd juba
täielikult teadusele – ajaloolale ja filosoofiale. Ta
saheldus 3000 livre'ise pensioniga aastas, mis
moodustas kogu tema varanduse. ¹⁵²⁾

Mably oli tagasihoidlik inimene, kes ei hoolunud
aunimetustest ega auavaldustest. Näiteks kuulus
ta olumast doofaani, Louis XV poja, karvataja. ¹⁵³⁾

Lähedane tutvumine absoluutistliku režiimiga
tõukas Mably sellestemale; tema po-

¹⁵⁰⁾ Mlybaeva, lk. 319 jj.

¹⁵¹⁾ Sama, lk. 320

¹⁵²⁾ Sama, lk. 320 jj.

¹⁵³⁾ Bourm. Pajbutee lk. 324

liitlised vaated muutunud. Ta kannab otsema
riigi ideaali antiikajat. ⁽¹⁵⁴⁾ Tema ideaalideks said
Lykurgos aegne Sparta, Soloni aegne Ateena ja
Cato Vanema aegne Rooma. Kogu oma elu jooksul
jäi ta truusi antiikse vabariigi ideaalile. ⁽¹⁵⁵⁾

Alates aastast 1746 on biograafilised andmed
ilmselt kohta eesti kardinad. Kogu tema elu on
tihedalt mõtetud teadusliku tööga ⁽¹⁵⁶⁾; ta kogus palju
ilmselt kuulub 30 tööd, mis on avaldatud ligi
50 aasta vältel, aastatel 1740 - 1789. ⁽¹⁵⁷⁾ Oma tööde
väljaandmisel põrmas ilmselt isegi kogu teak-
tustega teadusliku poolt, sellepärast olis tema
töödest peidi ilmuva võimalus. ⁽¹⁵⁸⁾

1748. a. ilmus Amsterdumis ilmselt töö „Euroopa
rahvusvaheline õigus, millele pandi alus rahvus-
vaheliste lepingute alates 1648. a. Westfaali
rahust kuni meie päevini“ („Droit public de
l'Europe, fondé sur les traités depuis la paix
de Westphalie, en 1648, jusqu'à nos jours").
Selles töös peegeldub endalt ilmselt muutunud
maailmavaade. Ta kritiseerib tavaliselt Euroopa
riikide välispoliitikat ning rahvaste sõjaväl-
iseid ja poliitilisi elutingimusi. ⁽¹⁵⁹⁾

Erinevate kol ajal ilmselt ühise ja avalik
ajaloalise professori Euroopa ilmuva rahvus-

⁽¹⁵⁴⁾ Ulybaeva, lk. 321

⁽¹⁵⁵⁾ Morant, lk. 231 jj.

⁽¹⁵⁶⁾ Ulybaeva, lk. 321

⁽¹⁵⁷⁾ Capponel, lk. 224

⁽¹⁵⁸⁾ Ulybaeva, lk. 321

⁽¹⁵⁹⁾ Idmas, lk. 322

vaheliste suhete õige reguleerimise ideele, rahvus-
vahelise poliitika printsiibi püstivarmusele, mis
põhineb lepingulistel alustel. ¹⁶⁰⁾

Kreeka ja Rooma ajaleo kohta on ta kirjutanud järgmised tööd: „Märkmeid kreeklaste ajaleo kohta“ („Observations sur les Grecs“) – 1749. a. ja „Märkmeid roomlaste ajaleo kohta“ („Observations sur les Romains“) – 1751. a., kus ta välisab antiiksed vabariike. ¹⁶¹⁾ Staroselskaja - Nikitina märgib, et neil töistel puudus ajaleoline väärtes, kuigi Mably tundis peaaegu peast Platonit, Thukydodest, Xenophoni, Plutarchost ja Cicero töid. ¹⁶²⁾

1757. a. ilmunud töös „Diplomaatiline rääkimise printsiibid“ („Principes de négociation“) nõuab Mably diplomaatia kehtestamist mitel printsiipidel; ta on saladiplomaatia vastu. ¹⁶³⁾

1758. a. kirjutas Mably töö „Kodanike õigustest ja kohustustest“ („Des droits et des devoirs du citoyen“) mis tseensuri poolt tehtavate faaristuste tõttu ilmus alles pärast Mably surma, kodanliku revolutsiooni ajal. Töö on kirjutatud dialoogi vormis prantslase ja inglase – milord Stenhope vahel. Selles töös avalduvad Mably vaated riigipoliitilistele küsimustele. ¹⁶⁴⁾

¹⁶⁰⁾ О. Старосельская - Никитина. Очерки по истории науки и техники периода французской буржуазной революции 1789-1794. Москва - Ленинград, 1946. С. 146

¹⁶¹⁾ Мably, С. 322

¹⁶²⁾ Старосельская - Никитина, С. 145

¹⁶³⁾ Мably, С. 322

¹⁶⁴⁾ Там же, С. 323

Mably näitleb võimude valdamise printsiipi,
 nagu see oli asfundeeritud Locke'i ja Montes-
 quieu poolt. Riiksideandluse võim peab olema
 täidesaatsvast kõrgemal. soovib taastada, et
 täidesaats võim ei saavutaks liiga muut OK. ¹⁶⁵⁾
 Sellen töös avaldas mõtteid, et täidesaats võim
 peab olema eraldatud; kohtunikuud peavad ole-
 ma iseseisvad, poliitilised ametnikud allutatud kohtu-
 le, finantiline julistamine ustavatele inimestele,
 aine ülemvõimad peavad olema valitavad.
 Kuningavõim on paku, mille vastu tuleb taastu-
 sele võtta ettevaatusabinõud, kuid praeguse korra
 puhul pole võimalik seda hävitada. ¹⁶⁶⁾ Nagu kodu-
 nik peab alluma täidesaatsvale võimule, nii täide-
 saats võim peab alluma riiksideandlusele.
 Võimude valdamise printsiip on Mably'l õhe-
 külge. See on kindel vahend, mis taastab täide-
 saatsva võimu tungimist riiksideandluse võimu
 sfääri, kuid mitte vastupidiselt. ¹⁶⁷⁾

Riiksideandluse võim peab Mably arvates unu-
 ma suureaalse rahvale. kes on "... poliitiline
 korra aine looja ja võimude jagaja. mis on täie-
 lult või erinevaid osades eraldatud inimeste,
 jääb järelevalt igavene õigus seletada oma
 lepingut, või õigustini kiirata, mis ta lepingu

¹⁶⁵⁾ Ginsberger, lk. 175

¹⁶⁶⁾ Б. И. Курепин. Учение о политическом строе.
 Т. III. Москва, 1871, lk. 174 j.

¹⁶⁷⁾ Борин. Равнство ..., lk. 331.

pratiikka, need hävitada ja uelustada uus
kord" ¹⁶⁹⁾ Kui riiksuundluse sõnu antakse
monarhi või aristokraatia kätte, siis muutub see
valitsejate endi tuleks. ¹⁶⁹⁾

Oma teos „Kodanlike õigustest ja vabariik-
lastest“ avaldab ta viha Prantsusmaal valitseva
despotismi ja rahva õigustele vastu ning tun-
nistab rahva õigust võidelda vabaduse ja parima
korra eest.

1763. a. Ilmus Amsterdamis Mably „Phocioni
arutlusi moraali suhtes poliitikaga“ („Entretiens
de Phocion sur le rapport de la morale avec la
politique“). Siin Mably kritiseerib näilist Atena
võimlikkust korda, tegelikult aga feodaal-absolu-
tistlikku korda Prantsusmaal. ¹⁷⁰⁾

1765. a. Ilmus Genfis kahe köidet Mably teos
„Märkmeid Prantsusmaa ajaloo kohta“ („Observations
sur l'histoire de France“), kolmas köide 1788. a. ¹⁷¹⁾
Selles teos erineb Mably nii prantsuse valgustajate
aärmise vasempoolse tiiva ideoloogi, utopist ja rah-
va suveräänsuse pooldaja, lähtub germanistlikust
algtest. Tema jaoks rahvavõimu allumaks oli
vanade frankide poolt galliam toodud germa-
nistlike ühiskondlike kord. ¹⁷²⁾ Mably kirjutas, et
sõda ja rahhipidamine olid frankide armuke-

169) О правях ..., lk. 280

169) Saules, lk. 304 j.

170) Mably, lk. 323

171) Saules, lk. 324

172) Annatob. Põhikirjanduse ürg ... , lk. 38

seis teguraks ning kaduste annel olid vaid
teored kumbid ja kaitsvad traditsioonid.
Icadusaadluse võimude kandjaks olid ildekoosole-
miste nimelised; mõistivõlgaks. ⁽¹⁷³⁾ Täidusaatva või-
mu moodustas nõukogu, mis koosnes kuningast
ja ülemkohast. Rooma diplomaatide võimude vasten-
dab ildeby germanistluse ühiskondliku koma,
mis kõik frangid olid vabad. ⁽¹⁷⁴⁾

Ildeby avastis frankide ristung Galliasse si-
vallutustööde tulemusega. Vallutus ei võinud aga kaasa-
tuua fodaalist korda, sest frangid vallutasid
Gallia gallo-romaanside kaarabid. Frangid tõid
kaasa suurema vabaduse kui see oli Rooma orjan-
dustiku korra juures. Selle tulemusena oli gal-
las riiki olimas vabadus, mida riikolitsuseid
mõistivõlgad. Alles kuningaga peolt arestakud maa-
de läänistamine fodaalistidele ja selle alusel fodaali-
de peolt tröstatud riikliku võimude usurpeerimine
olevat teinud fodaalist korra. ⁽¹⁷⁵⁾

Vähe huvitab aga ildeby'd võitlus fodaalistide

⁽¹⁷³⁾ Ildeby võttis üle monarkomahhude õpetuse, mille
järele Prantismiaal on algusest peale aland
põhikadus. Ildebyngide algusid mõistivõlgi
peutakse rahva erinduse alustajaks. Tõelusest
peetud niingit konstitutsiooni õhies mõttes.
oli vaid fodaalist rahva kehtemisele apastul
rahvakoolituse igand - mõistivõlgad.

⁽¹⁷⁴⁾ Аппагоб. Поминовение имен ..., lk. 38

⁽¹⁷⁵⁾ Самар. lk. 38 jj.

endi - kuningas, aadli ja vassallide seas. Tema-
le kogu Prantismaa ajale põlvitaks fantia on
prantuse rahvuse lõhenemine kaheks lõpmatuks
klanniks - feodaalseteks sõjaväeks ja sõjatud
rahvaks, kelle ajaleoline ühissõna seimes kaotatud
suvraõnne tagarõõbitud. ⁽¹²⁶⁾

Olmatavamalt kui Dubos, astub ilably aadli
privileegide ja kerkaja feodaalsete spandite vastu,
ka abiolutitluse monarkia vastu, mida ta
nimetab despotismi esimeseks astmeks. ⁽¹²⁷⁾ Ilably
oli esimese oma aja poliitilistest kirjandusest, kes
kumulus, et Prantismaal tuleb abiolutitluse ri-
gi aremele kada konstiteutsiooniline kord. ⁽¹²⁸⁾

Ilably siis taotleb ilably? Rahva tõelise kee-
rdõnne kehtestamist, mille esimese näib kauges
minevikus - frankide juures. ⁽¹²⁹⁾

Seda tööd läbivad kaks põhiideed: esimese on
mõte sellist, et frangid töid gallidele kaks poliiti-
liste vabadustega vabanemise reomlate ikuert ja ki-
mõte, et see vabariiklik vabadus oli prantuse
monarkia hõlliks. ⁽¹³⁰⁾

„Ilably Prantismaa ajale kolita“ loeti
parimaks Prantismaa ajaleks ja ta raavutas
kõrge hinnangu kaasaegsete hulgas. Seda tööd

(126) А. Дюма. Поместье в Тюрин... , л. 39

(127) Байнштейн. л. 113

(128) Тюрин. Поместье в Тюрин... , л. 129

(129) Байнштейн. л. 113

(130) Старосельская - Хуникова, л. 127 ff.

jätuas ja tõlendas liberaalne ajalooslane Guizot. Mably ise nimetas seda oma testamentiks.¹⁸¹⁾

1769. a. ilmus üs Mably undamatus tööst „Kõhtlusi, mis on viitatud filosoofidele-majandus-
triadlastele riikide loodusele ja hõdavaajale kor-
ra kohta“ („Deuts proposés aux philosophes-
economistes sur l'ordre naturel et essentiel des
sociétés politiques“), mis ole vaskusest järeletoet
Mencier de la Riviera tööle „Looduse ja hõda-
vajale poliitiliste riikide kord“ („L'ordre natu-
rel et essentiel des sociétés politiques“). See
on eridam tema tööst, mis on pühendatud
sotsiaalse teooria küsimustele. Mably käsitleb seda
planeetilt omandi ja poliitilise võime küsimusi.¹⁸²⁾
Vastuvõetav ökonoomistidele, kes lugesid raamatuid,
mis kirjeldasid despotlikule valitsusele. parima
loodusliku korra, käsitleb Mably kommunistliku
loodusõigust, viitades Lykurgose kadusandlust
ja Platoni riiki.

1770-ndaks aastaks saavutas Mably po-
litiline kirjandus kuulsuse ja mõned riigid
pöörduvad tema poole konstitutsiooni küsimustes.
1770. a. tehti lalli ülesandeks koostada Peela
konstitutsioon. Tutvunud Peela poliitilise korra-
ga, kirjutasid ta „Peela valitsusest ja ka-
dustest“ („Du gouvernement et des lois de

¹⁸¹⁾ Ubybaiba, lk. 324

¹⁸²⁾ Samas, lk. 324 jj.

Pologne"), mis ilmus 1781. a. Mably annab pilt-
di Poola üldisest olukorrast ja soovitat viia lobi-
rida reforme, mis oleksid vajalikuks Poola
kodanluseks meenuks. ¹⁸³⁾

1776. a. ilmus Buntudami Mably töö "Seadus-
andlusest ehk riikide põltsipidest" ("De la
legislation ou principes des loix"). Töös ta
kriitikeib kaasaegset seadusandlust, ülistab antiik-
set seadusandlust ning ülistab, millel seisneb
seadusandja kunst.

Mably on avaldanud ka võimekust kod-
ajaloo ja ajalooandjate kohta.

1778. a. ilmus Mably traktaat "Ajaloost üm-
mises" ("De l'étude de l'histoire"). Traktaadis
on antud vana ja uue maailma rahvaste aja-
loo ülevaade. Tema tõlkijana ülistab Peeta-
ruse ümmeaast. Koike kodand ülistab ta illega,
et valitsejad kunstariitand võime. Ta mõgib. et
riigi valitsemiseks on vaja tunda ajalugu. ¹⁸⁴⁾

Inglise konstitutsioon tida ü rahulda ¹⁸⁵⁾, sest see
ei taga tõelist vabadust, kuna kuningal on kumid
õigused ja parlament sõltub kuningast. Inglis-
maal seadusandluse võime on allutatud tõde-
saatvale võimele, mis riigi seiskohalt on kahja-

¹⁸³⁾ Mlybaeva. l. 325

¹⁸⁴⁾ Samas

¹⁸⁵⁾ Mably ü pole Inglise maal käinud, inglise konsti-
tutsioon kätiles ta illoaegse "Seaduste väime-
jõrgi, mis nägi sda. mis teha arvates riigiõnna ufo-
nismiks vajalik on; mis meenutusi, mis ü vana
tyldexumli.

lik. Inglise võivad oma võime kasutada sel teel, et võtavad kuningalt ära osa tema õigusi. Talle on vaja anda õigus korraldada rahade ja arvavalduste küsimusi, õigus kuulutada sõda ja sõlmida rahu, võtta aga temalt osa kõigist võime sõjavõle üle, parlamendi koostamine ja laadialamuse õigus. Ühte õigus kaitsesandlike organite töö üle. Kuningas tema isiklikult säilitas vaid dekoratiivse funktsiooni. ¹⁸⁶¹

Inglismaa oli tema avastanud despotism äärel. ¹⁸⁷¹

Kritiseerides Inglise konstitutsiooni, ilmselt tegelikult rõhutada tulevase praeturi konstitutsiooni praktikas, mis nõuab aastate jooksul lühidelt varustaja Praeturi. ¹⁸⁸¹

Ilmselt avastatakse õnnestunud rahval vabade kaitsesandlike kehtestamise Sveisit, Madalimaades ja Rootis. ¹⁸⁹¹

Idealse konstitutsioonilise riigi näidiseks ilmselt avastatakse Rooti. Ta rõõgib saime-tingega Rooti tollaegsetest arhitektidest. Tema avastati oli Rooti Riigipõlv palja mõistlikkuse kui Inglise parlament; Riigipõlv ei ühinevat kunagi kuninga nõusolekut. Konstitutsiooni järele kuningas on kokkutatud töötava võim, mis Riiginõukogu ette paneb. 1720. a. konstitutsiooni järele kuulub täidesaatev võim 16-me liikmelisele Riiginõukogule, mille esimeheks oli

1861 Bourne. Paynter ... , lk. 329

1871 Teyte. "Hollimaa ja Rooti ...", lk. 151

1881 Samas, lk. 152

1891 Ulybaba, lk. 325

kuin kuningas. Kuningas uudeks alla korjama-
nast Riiginõukogu otsustele, mis allusja annu-
das allusja järele tehtud pihad. Seda kujutab
ta konstitutsioonilise teooria ideaalina.¹⁷⁰⁾

Arv pärast Karl XVII surma on Rootsi aga-
loor teinud „vabadusaja“ nime all (1719-1772),
formaalselt sõltus monarkia, faktiliselt aga
valitsus aadli oligarkia. Olinud olid kaks
aadli partiid „liberaalid“ ja „mitrid“, kes olid
valitsuskode režiim all.¹⁷¹⁾ Mõõdukas oli selle aadli-
konna ideoloogias. Idealismis ja rahvaal-
tuse otsustamis kaitse, kes olinud olid fedaalid.
Riiginõukogu oli tegelikult oligarkia valitsus.
Mõõdukas hõlmas Rootsi riigikorra kohta mõ-
ne kui tagasihoidlike reformidega ta oli nõi-
püüdumise.

Mõõdukas do küll eumustanud, et Rootsi Riigi-
nõukogu võimustas igavesti, kuid val te-
ma eluajal, 1772. a., teostas kuningas riigi-
pöörde ja taastas absoluutlikku korda.¹⁷²⁾

Ajaloolaste ülesanneteks on pühendatud
Mõõdukas teo „Kuidas on vaja korjata aja-
lugu“ („De la manière d'écrire l'histoire"),
mis ilmus 1775. a.¹⁷³⁾ kus ta nõuab tagasi-
pöördumist moraalse õpetliku ajaloo juurde.¹⁷⁴⁾

170) Гресс. Политическая теория..., с. 153 ff.

171) Всемирная..., т. V, с. 620 ff.

172) Гресс. Политическая теория..., с. 157 ff.

173) Шубаева, с. 326

174) Самар, с. 326 ff.

1784. a., aasta enne surma, annab Mably välja oma „Moraali printsiibid“ („Principes de morale“), kus ta entab need maasluuavaate printsiibid, millele ta jäi suurem kogu oma elu. Ta nõuab sõrdsu-
se kehtestamist ühiskonnas. ¹⁹⁵

Samaa aastal ilmus Mably „Märkused Ameerika
ühendriikide valitsusest ja seadustest“ („Observations
sur le gouvernement et les lois des États-Unis d'Amé-
rique“), mis oli Mably arvamusel USA konstitutsiooni
kohata. Teis samas Mably USA konstitutsiooni poliiti-
liselt progressiivset iseloomu ja näitas ka negatiiv-
sed külgi ning teed nende parandamiseks. ¹⁹⁶

Mably suri 1785. a. Pärast tema surma avasta-
ti varem avaldamata käikirju, mis koos varem-
trükitud teedega lõikid 15-köitelisse Mably kogutud
teoste väljaandesse. Teine täielik Mably teoste ko-
gu ilmus mõneks a. Collection complète des
oeuvres de l'abbé l'an III de la République
(1794 à 1795) à Paris. ¹⁹⁷

XVIII sajandi valgustajate hulgas oli Mably'l
kahtlematult tähtis koht. Tema ideed avaldasid
suurt mõju poliitilise mõtte arengule ja revolutsioo-
ni perioodi kadumandlusele. Mably võis tõsi-
õigusega asetada mõtivate erisilla, kes
aitasid kaasa kodanliku revolutsiooni ette-
valmistamisele ideoloogilisel alal. ¹⁹⁸

195) Mably, lk. 326

196) Samaa, lk. 326 ff.

197) Samaa, lk. 327

198) Cappono, lk. 263

II Mably sotsiaalne õpetus

Mably õpetus ei kirjelda endast mitte abstraktset teooriat, vaid praegu uueks ta teoreid on kirjutatud eumorgil. Et kritiseerida valitavat korda ja kehtes-
da üles uus korda loomisele.

Mably rõõp: ette uus revolutsiooniline epohk saabumist ja valmis on uude ette hõivatava kriitika ja uetivale koonale.
Mably õpetuses ilmneb selgesti ühelepoolelt demaroliva konna kriitika ja teiselt poolt
uue ühisuondluse konna positioone pro-
gramm. ¹⁹⁹⁾

Inomihikoana analüüsile ja kuno ajas-
loo uurimisele läheneb Mably moraalse
kriteeriumiga. ²⁰⁰⁾ Politika ja moraal on
tal tihedalt seotud. Guerrin märgib

¹⁹⁹⁾ Dedopuk, lk. 385

²⁰⁰⁾ Morum. Paybume ..., lk. 324

Mably nõuab, et moralistikud saaksid po-
 litikaga tegelemiseks nõrgad. ²⁰¹⁾ Mably on
 asustlikult kallamuga moralist. Inim-
 ühiskonna hõudumisele läheneb ta moraali-
 se kultuuriga. ²⁰²⁾ Et ühiskond oleks õig-
 neline, sellel põhinevad peavad kõige
 tähtsamaks head võlgasid. Mably üt-
 leb, et meidugi on vaja ka head võlga-
 saani, kuid elukõige on vaja heid kodu-
 nikke. ²⁰³⁾ Politika tõeline eesmärk on
 peab Mably isiklikeid vabariiki: hea
 politika ei ole vähe moraalist. ²⁰⁴⁾

Mably avaldab viha Prantsusmaal
 valitseva despotismi ja rahva õiguste ole-
 korrast vastu. Mably on inimese loodusõigus-
 te õpetuse arendaja. ²⁰⁵⁾ Ta ütleb, et
 inimesele on kaasa sünninud vaba õi-
 gus, mida tal on õigus kasutada
 ebaõiglaste valitsemise vastu ja neid ei
 saa temalt võtta. Mõeldes on mõistlik.

201) В. И. Герье. Учение о правдивности и
 социальной функции власти. "Русская мысль",
 1885, кн. I, с. 140.

202) Воллс. Очерки..., с. 199.

203) Сомнения..., с. 190.

204) Воллс. Очерки..., с. 199.

205) Хиттерс, с. 169.

Kritika

vabaduse ja piirid sunnib. ²⁰⁶⁾ Igal rahval
on õigus võidelda vabaduse ja parema
korra eest, muuta riiki, mis ei taida
neile pandud lootusi. ²⁰⁷⁾ Rahvas ei saa ol-
la vaba kui ta ise pole riikseandja. ²⁰⁸⁾
Riigis võivad olla head riiksed ai-
nult sel juhul kui ta ise on riikse-
andja, kui aga riikseandlik võim
antakse monarhile või aristokraatia kätte,
siis muutub see valitsejate endi tuleks. ²⁰⁹⁾

Ilmselt näitab, et pärandatast või de-
aigse võimu, kuigi see oli enne piir-
itud, muutus despotismiks ja tiranriks,
mis võlub kodanikke. ²¹⁰⁾

Ilmselt pole revolutsiooniliste meetodite
vastane, ta tunnistab rahva õigust üli-
toosta tiranri vastu, teostada revo-
lutsiooni oma rõhujate vastu. ²¹¹⁾ Ta
tunnistab despotismi vastase võitlemise riikse-
pärast ja õiglast, sest see olewat aia-
saks rahvandi vabaduse saavutamisel. ²¹²⁾

Revolutsioonid kuma järgi pole ainult

²⁰⁶⁾ О правых ... , lk. 232

²⁰⁷⁾ Самар, lk. 226

²⁰⁸⁾ Самар, lk. 252

²⁰⁹⁾ Самар, lk. 304

²¹⁰⁾ Самар, lk. 240

²¹¹⁾ Самар, lk. 273

²¹²⁾ Капонио, lk. 248

võimalikud vaid ka paratamatud. Ta loeb kodanike kokkuseis kerkitada despotlike võim ja muude revolutsioonikarimise omise kodumaale. „Olge keddunud“, räägib Maably, „et kui kuningriigi monarkha, sellel nagu näiteks Prantsusmaa, alamad nii ettevaatamatult alluvad sünnimiste valule ja afektide neofule, siis despotism, kui iga päevaga saavatab suurema tegusvabaduse. kannab püüdema püüvate saavutuste peale.“²¹³⁾

Rahva kodus on võidelda despotismi vastu. Maably kritiseerib rahva õiguste olukorda ja tema allumeist monarkhale.

Erinevalt kodanikest valgustaja ja ustamatrioniaja ajalestast, kes omise tööd püüdnud võitluse näitamisega aadlike ja kolmanda kire valul, näitab Maably ka klamõiditlust kolmanda siinse enda kar.²¹⁴⁾ „Kes ei näe, et need ühikond on jaotatud erinevates inimeste klamõides, kellel sel põhjusel, et

²¹³⁾ О правах..., lk. 248

²¹⁴⁾ Л. П. Анкалов. Французские утопические социалисты и буржуазная теория классовых борьбы XIX в. Из истории социально-политических теорий. Сборник статей. Москва, 1955, lk. 388.

et need karistused maa raotamisel, aluses ja
 avakuses on heidid, et ütlen ei olevad, vaid
 vasturääkivad? Tuleb tõsiselt uskuda oma
 iluaine jõusse ja oma kunstiga maale-
 verdada sofnudega, et looda töölist,
 kelle jaoks armastus eksistentsi allikaks
 on meisterlikkus ja kes töötab palehõigis,
 uskuma panna, et see on tema jaoks
 parim olukord; et on hea, et uski-
 tevad need omaaegsed, kes on haaro-
 nud kõik, elavad nautides küllust ja
 rahulolu. Kes suudab vända maavaldus-
 jat, et ühtemoodi hea on olla maa rent-
 nik või omanik? ... ühesõnaga, ... kuidas
 saate te vända Indoneesi, kel pole muidu-
 gi, s.o. suurem enamus kodanikke, usku-
 ma panna, et nad ... elavad sellise ühis-
 kondliku korra juures, kus nad võivad
 elada suuremal hulgal naudingut ja õnne?
 Tõestada, et eksimusi on tõde, on või-
 matu "215)

Kaastundega räägib ilmselt rahvast,
 kes on haarunud orjalduse olukorraga
 ja õigustab rahvast, kes on valmis võitle-
 seks. ²¹⁶⁾

215) Сомнения ..., с. 198 - 199

216) Ахмедов. Французские колонии..., с. 389

Mably kirjutab, et rahvast nimetatakse
jultumuse sellepärast, et tal ei jätke
alati alandlikult kannatada suurine
jultumust. Rahvas on alistumatu ja
tada tahetakse karistada selle eest, et ta
keeldus olemast koormakandja loom.²¹³⁾

Mably arendab mõtet sellest, et Prantku-
maa kuulub rahvale ja keesusd peavad
olema vabad valitatud, kuid endiste keesu-
gate erisusel muutus kavaluse ja oro-
vusega haarata riikide võim. Räägitakse,
et keesusd peab valitsema naduste jor-
gi, kuid see annab vabadusele vabad uõi-
likuse. Tegelikult aga prantlased on orjad
ja keesusd haud.²¹⁴⁾

Lühem revolutsioon ja põlvkonnale
kui kirinud kodusest, mida Mably
lugeb välgapäänne Prantmaal kehtivat
olemusest.²¹⁵⁾ Ta räägib: „Kodusda on
vahel suure hõbe... Kodusda on selle-
pärast kehtest, et ta on vastuvõetav julge-
olemule ja buule, mida suurend piidle-
vad ühismõnna moodustamise ajal ja

²¹³⁾ O nraax..., lk. 260

²¹⁴⁾ Samas, lk. 253 jj., Deſopun, lk. 387

²¹⁵⁾ Revolutsioon ja kodusda tähendavad
Mably puhul sama, vahel vaid kehtelise
formuleerungus.

sellepärast, et ta kukub palju kodanike. Kodurõda on mees, saanud nagu kae vdi jala amputeerimise on paheks sellepärast, et ta ... tekitab talist valu. Aga kui meel on kae vdi jala gangreen, siis on amputeerimine hüveks. Nüüsi kodurõda on hüveks kui ühiskond ilma selle operatsiooniga abita hakkab gangreenist ja rääkides mehaaniliselt, on ohuks hukkuda despotismist tõtu²²⁰⁾

Kui revolutsiooni peetakse rahva meelde, siis tekitab see kodaniku armastuse kodumaa vastu. Kui revolutsioon tekitab hädasid, siis need on möödunud, elusid hädad nad silendavad kiiresti, kui on vajalik selline, et neid ületada. Rahvas pole üldgi tugevam, ligiputavam ja õnnelikum kui pärast vapustavat revolutsiooni.²²¹⁾

Revolutsiooni õigustamine ja selle kaitsemine oli meel tõhtusega uute revolutsiooniliste sündmuste eel. Tol ajal saadati revolutsioonile kui ebanormaalsele, siadusevastasale, ebaõiglasale üritusele.²²²⁾

Tegelikult aga ühiskondliku hüvangu

²²⁰⁾ О правых ..., lk. 266

²²¹⁾ Samas. lk. 270

²²²⁾ Революция, lk. 387

suktes demokraatses ja vabariiklikus
tuleb leida sellist dootriini, mis ei luba
kodanikel vägivallale jõuga vastata.²²³⁾

Revolutsioon peab ilmselt sama õigla-
ruse kui kodumaa kaitsmist. Ta õtleb, et
kui rahvas ei pea õigeks kaitseda end tal-
le kallaltungiva välimaa vastu, mis
ta alistatare. Samuti ka kui rahvas ei
soovi õidelda oma riikide oadlastega,
siis on ta rõhuniis väärtline.²²⁴⁾

Volgin märgib, et ilmselt peame kaastunde
revolutsionile jääb poliitoeetiline, de-
kafutis õitlevatist jõududest on eadige.
Ta ei muutud revolutsiooni mõista isik-
kohast, et ke on ühiskondlike elanide
teravaim õitlusvorm. Tema aadlus revo-
lutsionist meenab XVI sajandi koduõde²²⁵⁾
Tegelikult ilmselt pirdus vaid revolutsiooni
kiriinuse teoreetiline püstitanisega.²²⁶⁾

Autlelus revolutsiooni õidmalust Prantus-
maal, hindab ta uda skeptiliselt. Tema aad-
tu Prantusmaal elline äärmisus vahend
pole sajalis. Ta aual, et Prantusmaal
õitvad reformid tõunda ka ilmsa revo-

223) О правах ..., lk. 273

224) Sama.

225) Бонин. Рыбачие ..., lk. 327

226) Аленов. Французские цитирование ..., lk. 388, ff.

lühikesest. Ta elatab oma ümberkaupa-
duste plaani „prantsuse lühie konstitutsio-
ni“²²⁷⁾ ebaõnnelale alusele ja tuleb valile
järeldusele rahva võide võimaldamisest abso-
lutismi üle rahulolekul tul. monarkia baasi
olevate klavide huvi püüdnud. ²²⁸⁾

Ilalby märkis, et konstitutsioonid on ette
nähtud asutused, mis võimaldavad teosta-
da reforme ka rahulolekul tul. Nõugetuse
asutuse loob ta parlamentis²²⁹⁾, mis püüab
võitlust despotismi vastu. Parlament võib
osutada vastupanu uute monarhide hõlmas-
tusele generaalseaduste nõusolekuga. Kui
rahvas toetab parlamentis, siis lühiajase
generaalseadused²³⁰⁾ konstitutsiooni koostami-
se oleks esmajärguliseks ülesandeks. Kui
rahvaarutuse õigused kinnitatakse, siis edas-
pidi laaditakse uue rahulolekul tul, il-
ma vägivallata. ²³¹⁾

²²⁷⁾ Jada kirjumist on kätikitud ka I pt.-s, lk. 49

²²⁸⁾ Bouvier. Payenne ..., lk. 327 ff.

²²⁹⁾ XVIII saj. II poolel parlamenti kehtestati prantsu-
se rahva õiguste kaitsjana. Selle loomise all
võideldi fodaal-absolutismiga korra kordlustu-
mise vastu.

²³⁰⁾ Ilalby kujutlused generaalseadustest on utopii-
list laadi. Ta arvab, et see seisnoleku monarkia
jätkumise võitluseks aidata põhivõimadele
prantsuse riigi korra loomisele. Tegelikult meeldis
tal meelne ka meelne.

²³¹⁾ Bouvier. Payenne ..., lk. 327 ff.

Mably'l on vda paoni, mis näitavad tema vaadete eumensidismist. Isegi id-
lises näites on generaalseaduste kogu-
kustumise eumensidism, kuid siiski on ta ant-
lus utopistlik, sest ta suurendab parlamen-
di poliitilist kaalu ning viia see tema
vaatamisel osast. ²³²⁾

Mably antunud põhjalike muutuste vaj-
adusest Prantsusmaal lahvab teda are-
lada absoluutliku monarkia hävitamise
pöördajate hulka. Näha temas üht des-
tine'i järglast. ²³³⁾

Siin tuleb Mably juures vastuolu, sest
tunnustab absoluutismi üle vda saavu-
tamine parlamen vahenduse revolutsiooni,
kuid samal ajal soovib generaalseaduste
kogu-kustumist, mis tema arvates salu-
lavad ette ülemineku vabariigile rahuldus-
tel. ²³⁴⁾

Mably poolt kehtetatud Prantsusmaal poliiti-
lise imbuususe projektide ning järgi võib
Mably'd nimetada üheks enimseks vaba-
riiklaseks revolutsiooni-ajal Prantsusmaal.
Nii projektides mõnes kohas Mably eental-
dub ratiionalistlikust süsteemist. Näites

²³²⁾ Bonnin. Paybure ..., lk. 328

²³³⁾ Capponel, lk. 248

²³⁴⁾ Sama

Näiteks aiallastes riigivõimude aruandest
 võimudest - monarklast ja vabariigist.
 Mably üdis, et mis riigis, kus eksis-
 tence on majanduse ja poliitilise
 ebavõrdsus, säilib riigis ja riigis, mis d-
 daks tekitab see riik, kus see ebavõrdsus
 puudub või välgendub nõrgalt. Monarkist-
 lise võimu eksistentsi seob ta feodaalse
 korra erinevustega. Kui aga feodalism on
 võidelnud, riik eksistents vabariigile riig-
 vorm, napp näiteks Suetri. Et kaitsta
 monarkia, on vaja kaitsta alused, mil-
 le ta tugineb.²³⁵⁾ Kuid Mably kardab
 liialt järele pöörduda nõrga riigis riigis-
 tada monarkia riik, kus see eksistents.²³⁶⁾

Kuid riik, et Mably sõltu pooldas revo-
 lutiooni kui lahendusvõitu, tuleb pöörduda
 teine kui kodanliku autori suure prog-
 ressiiviks. Selle riigis oli Delamoude
 revolutsiooni - aluse radikaalse kodan-
 lise, kus revolutsiooni al kinnistas revo-
 lutiooni hõdavaalustust.

Mably poleud mitte ainult feodaalse
 korra vastane, vaid oli ka areneva kodan-
 like riigide vastane, igasuguse erandide

²³⁵⁾ Cappono, l. 248

²³⁶⁾ Bourne. Paybrine ..., l. 329

põhineva ühiskondliku korra vastane.²³⁷⁾

Kui kodanlikele mõttepöörle oli iseloomulik idealiseerida maomandit põhinevat korra, siis Mably rida ei tunnustanud. Maomandit põhinevat korra ei pea ta loomulikuks korraks vaid arvustab seda loomulikuks korra rikkumiseks.²³⁸⁾ Tõeline loomulik korra seisneb Mably järgi vara ja riigendi ühtsuses.²³⁹⁾

Poleemikas füüsiokraatidega, kes praavad riigimise looduslikeks õigusteks inimestele omaandit, vallavarat ja maomandit, tunnustas Mably kahte – inimestele omaandit, mille all nii tema kui füüsiokraadid mõistvad inimestele vabadust ja vallavarat kui õigust elatisvahenditele. Mably järgi aga tuleb kahest õigusest ei tulene maomandil õigus.²⁴⁰⁾

Kuidas siis tekkis ebavõrdsus?

Nagu Rousseau, nii ka Mably oli veendunud, et oma arengu varasemal astmel inimkond ei tundnud maomandit.

Mably jagab kol ajal praegu kõigi poliitikutete ja filosoofide poolt kasutatavat doutrüni looduse ja tema madeste orast ühiskondlikus elus. Kõrdes Mably järgi

²³⁷⁾ Утопия философов, т. 586

²³⁸⁾ Борнх. Рабуриэ ..., т. 332

²³⁹⁾ Социеттэ ..., т. 192

²⁴⁰⁾ Борнх. Рабуриэ ..., т. 332, Социеттэ ..., т. 169 ff.

looja) varustas inimest eeliste afektidega, mis on ühiskondliku arengu lihtsamatenuks põhjus. ²⁴¹⁾

XVII sajandi prantsuse utopistliku mõtteajaloolasid näol astus tol ajal lüüend ühiskonna geograafilise teooria vastu, mis nõuutas, et ühiskondliku elu arengus on määravaks geograafilised tingimused. Maarism - lühiduse õpetab, et geograafilised tingimused pole ühiskondlikus arengus määravateks teguriteks. Mõõdukalt aga ütles, et ühiskondliku elu muutumiseks pole vaja kindlaid õppida geograafilisi tingimusi, vaid inimese afekte, inimese loomust eennast. ²⁴²⁾ Ta annab, et niilise tähtsuse on tarandusel või mägedel, keisval või niiskel, vähem või rohkem võrkjal pinnasel, merel või mereel jõel ja paljudel teistel põhjustel, selle kiirguse lahendamiseks. niilised nõuded muudavad inimese olemuse. Kas tõesti kliima muudab inimese olemuse loomust? ²⁴³⁾

Inimeste õnn, ühiskondliku elu mõõdukalt sõltu geograafilistest tingimustest vaid afektidest ja iga ühiskonna ümberkujundaja peab oskama afekte nii juhti-

²⁴¹⁾ Ребрун, lk. 389

²⁴²⁾ Утопия философия, lk. 587

²⁴³⁾ О географическом... lk. 58 j.

da, et nad tagasi inimestele suure. ²⁴⁴⁾

Afente on kaht liiki: egoistlikud ja
sotsiaalsed. Egoistlike hulga kuuluvad enes-
armastus, mis on notud selliste afektidega,
nagu ahnus, auahnus, karupüüdlus, naudinguhimud. Kuud kõrvuti nende hulk-
de afektidega on ka vastu pidised afek-
tid - nn. sotsiaalsed. Sellises on näitena
ligimisearmastus. ²⁴⁵⁾

Inimese loomuse planeerimise omanduse-
nimetat ta enesearmastust. Kaskes inimese
se sidame nigaikkude avastab Mably, et
enesearmastus on lili, mis peab ühendama
ühiskonda. Ta annab edasi, et kui ei ar-
mastataks iseennast, kuidas saaks siis
armastada teisi. ²⁴⁶⁾ „Headuse politika“
nõuab, et nii enesearmastus kui ka sotsiaal-
ne omandused peavad loodustama meele
suure. ²⁴⁷⁾ Nii sai Mably'l ühiskonna teooria
moraali teooria. ²⁴⁸⁾

Mably ei loori õppida radurandja kokun-
turi mitte Inglismaa, Rootsi, Prantsusmaa
ega Saksamaa madalust vaid laskub

²⁴⁴⁾ Устория философии, к. 581

²⁴⁵⁾ Деборин, к. 389, О законодательстве..., к. 60 ff.

²⁴⁶⁾ О законодательстве..., к. 60

²⁴⁷⁾ Деборин, к. 390

²⁴⁸⁾ Устория философии, к. 581

oma südame seisavikku: „Ila õpin henda
oma teundeid, nende vastastikkuseid
suhteid, nende rõõm ja tunnetan, et loo-
dus määrab kõik inimesed võrdseks.
Mulle võib, et just nimelt võrdsega kob-
ta meie isikualuse olemaduse ja omne
alalhoidu, ja ma tuleu jõuldule, et
madusandja töötab ilmaaegu kui ta
algus ei pööra oma tähelepanu kodanue
varandusloku ja seisusloku võrdsele kehita-
misele.“ ²⁴⁹⁾

Ta annab edasi, et loodus tegi võrdse
meie eriladeli maduse. Ei saa ütada, et
võlgude looduse kätest olid inimesed täier-
ti võrdsed. Kas loodus ei andnud mitte
kõigile inimestele ühesugused organid,
vajadused ja ühesuguse mõistuse? Ta ei
eraldanud põlde püüduga ega andnud
kellelegi erilist põusmõisa. Kõik saagid
kuuluvad inimestele ühtiselt. Ta ei loonud
ei rikkaid ega vaesed, ei privileeritud
rassi, ei suuri ega väikse, ega määr-
nud ühted mandatus teiste üle. ²⁵⁰⁾

Loodus räägib meile: teie kõik olete minu
lapsid ja ma armastan teid kõiki lihte-

²⁴⁹⁾ O jaanogaimuise ..., lk. 73

²⁵⁰⁾ Samas, lk. 19 j.

noodi; ma andrin teile võrdsed õigu-
sed ja kohustused; maa on teist isa-
like vara. ²⁵¹⁾

Ilably, nagu paljud XVIII sajandi kirja-
nikud ja mõtlejad, ühendab looduse iseseis-
raskusega, millel on teadus ja tahe.
See on aga puht teleoloogiline ja idealist-
like vaatepunkt. ²⁵²⁾ Looduse all mõisteti
jumalat. Kuud looduse pole ei jumal ega
elusolend, ta ei kutsuta endast tead-
vuse ja tahtega varustatud organismi.
Loodus on lõputu, oma loodusloostile
alluv materiaalsite asjade ja jõudude
kogum. Ilmama mõttevuse on arvamus,
et looduse heolitses selle eest, et luua
inimesi võrdsetena või ebavõrdsetena, vaba-
duna või mittevabaduna. ²⁵³⁾

Ilably on füriokraatide vastu, kes püüa-
vad õigustada sotsiaalseid ebavõrdsusi
lõhtude füüsilisest ebavõrdsusest. Seda
peab ilably jõe õigustamiseks. Ilably
jõrgi ühe inimese füüsilised omadused ei
anna talle mingeid õigusi teise üle. ²⁵⁴⁾

Kuidas areneb inimühiskond?

²⁵¹⁾ Commonweal ..., lk. 178

²⁵²⁾ Ребрун, lk. 391

²⁵³⁾ Saures

²⁵⁴⁾ Ребрун. Paybrine ..., lk. 332, Commonweal ..., lk. 181/1.

Inimkonna arenemise algul elanikkond oli hõre. Elalgiuks toidu muetkumise vahendiks oli kütmine ja kalastamine. Ei tuntud veel maaomandit. Inimesed lähinesid sellele, et neil olid sõbrad ja sõbrad ja sellele, et nende vajadused uldand vastastikust abi ja teenust. Neil oli vaja riigivõime, mis pidi hoolitsema selle eest, et kaitsta ja kordada elatist, mis on loodatud naistest pealt, kes valus ei ole pühendunud mõistusest ja on alitunud võhale ja kättemaksuhinnale.²⁵⁵⁾ Inimkond arenes, elanikkond kasvab ja kütmine ning kalastamisega kogunud ühiskondest ei jätke vajaduste rahuldamiseks. See sundis inimesi üle mõnema maastiku, rõhdavalt eluist paisele. See veel ei nõudnud elanikke maale. Elad eritad pidi töötama, et paremini elada, ühendama oma jõud ühiskondlikus töös, nagu nad juba ühinesid riikliku võime loomiseks.²⁵⁶⁾

²⁵⁵⁾ Борин. История..., л. 214, Социализм..., л. 193, О государственности..., л. 92

²⁵⁶⁾ Борин. Развитие..., л. 333, О государственности..., л. 92 ff.

Selbst, mida ilmselt annab elu elamiseks
erialselt arengustaadumilt - kultuuri-
selt ja kalapüügilist maaharumisele
nimetab Volgi materialismiks. ²⁵⁷⁾

Seda ürgaegset ühiskondlikku korda
nii kiitakse, kalastamist kui ka ma-
harumist peetakse ilmselt loodus-
lises kommunismis korras. Koo-
duslik kommunism kord rahuldab
ühiskonna vajadusi. Tugevamad kannid
maad, nõrgemad tyelerid kätivõrgu.
Töö produktid moodustavad ühte rikku-
se ja need kaitse ühte magamist. ²⁵⁸⁾

Antikautord nimetavad aega, mil
omand oli veel tundmata inimkonna
kuldse ajastus. Nii nimetas seda
aega ka ilmselt. „Ilmu“ ja „Ilmu“ val-
damine kutsub esile kõiki rahvad. ²⁵⁹⁾

Kõnnetes, et ürgajal esimestel vööd
ühiskondlik omad ja puudus is-
kuse omand seel ilmselt paus-
us argumentide omadid printsiibi kui
ideaalse ühiskonna aluse kaitseks. ²⁶⁰⁾

Kuidas omand tekkis?

Vastus, mille ilmselt annab on üldiselt

257) Волжск. Узорид..., л. 214

258) Волжск. Рыбн. л. 333

259) О законности..., л. 91

260) Сафонов, л. 250

О законности..., л. 91

laadi; see on vaster, kui on oma me
 rationalistlikule loorale ühinevuse koha-
 ta.²⁶¹⁾ Erandide tekkimise põhjust võib
 ilmselt inimeste kehtimises. Valikus tõu-
 aga võivad ilmselt arvestada olla erinevad
 juhtumid.²⁶²⁾

Üheks tõu- kui abudis maa jaota-
 mist võib olla ühinevusele töid pakti-
 vate inimeste kehtimises, kes määravad
 seadusi, millele meil polevad õigust ja
 solvavad endile alluvasid inimesi. Nad
 elavad eladilased ning produktide ja teiste
 vajalike asmetega jaotamisel võivad endile
 parame osa.²⁶³⁾ Teine tõu- kui nähta-
 vasti puustas kuldse ajastu õnne ol-
 laisid.²⁶⁴⁾ Ilmselt arvestab mõte maa ma-
 onandist kasvatada laisusest loogiliste
 juures, kes tahavad elada tiste töö ajal
 ja keda ei osatud panna tiste armasta-
 ma.²⁶⁵⁾ Laisad muutuvad oma kaaskoda-
 nikke koormaks, kutuvad viimastele erile
 muina, mis viis tüli.²⁶⁶⁾

Et ära ajada laisusest, oleks võinud

²⁶¹⁾ Rationalistlikule loorale ühinevuse alal
 vt. Ipt. lk. 16

²⁶²⁾ Богуш. Уиоруга..., lk. 215

²⁶³⁾ Самар, lk. 216. О законотворчестве..., lk. 98

²⁶⁴⁾ О законотворчестве..., lk. 97

²⁶⁵⁾ Колленин..., lk. 194

²⁶⁶⁾ О законотворчестве..., lk. 98

ergutada inimesi tööle. Et lõpetada
tööstustajate inimeste kaebused, mis
löödud, et pole mõtet töötada ühis-
konnale kasutute inimeste jaoks, olen
võinud need autastada. Kui nii olen
olnud produktide ebaõige jaotamise,
olen võinud ametnike kaudu õigele
kohustatistusele. Mõõdu ütleb, et olen
liidunud kahandud vahendud, mis olen
võinud asjata kehtivat võrda sästi-
tada. ²⁶⁷⁾ Kaasust olen saanud hävitada
ka selle riadusega, et saan muuta
sellele, mis seda kasvatab. ²⁶⁸⁾

Kahjuks aga inimesed valivad teise
te. Kehtestati riadus, et igas peab
kambama oma töö vilga. Inimesed loovi-
sid jagada maa võrdsest; loodeti, et
põuend hävitab laiskuse, annab energiat
ja tööstustust; juhud vabastati kohu-
tustest, mida nad ei suutnud töita.
Inimesed ei näinud kunsti, millesse
nad rakkud ja kehtestand kumutava ri-
duse maa jaotamisest. Nii teadiski omand.
Esimene põrlemõtlemaat samu tõi
kaasa kõik ülejäänud. ²⁶⁹⁾

²⁶⁷⁾ O jaanogaferebe..., lk. 98 ff.

²⁶⁸⁾ Samas, lk. 99

²⁶⁹⁾ Kurepik, lk. 100, O jaanogaferebe..., lk. 99 ff.

Varade jaotamine oli kehvimaks ruma-
luseni. Tõusnud ei teadnud, et selle
jaotamisega kaasnevad suuremad
pahed kui need, mille vastu jaotamine
oli muunatud. ²⁷⁰⁾

Kui võrdne ka poleks enalguu varade
jaotamine, on kindel, et juba kolman-
das põlvkonnas võrdus kaob, ilmuvad
võlud ja vaesed ja võitleus nende vahel. ²⁷¹⁾

Nagu asuult kehtestatakse maaomand ²⁷²⁾,
ilmub ka varandusliku ebavõrdus. Mõõdukalt
soovib ligi rahvaste ajalugu, millest
on näha, et kõik kannatasid varandus-
liku ebavõrduse pärast. Kõigi rahvaste al-
lõuaks ongi maaomand. Mõõdukalt usub,
et inimesi kaotati selle eest, et nad
olidsid enne vastu looduse tahtmist. ²⁷³⁾

Võrdus ühendab inimesi, teeb kaasa
vaid head, ühendab rühmide hõlpsa ja
arundab inimeste vastastikkuse heataht-
likkuse ja sõpruse tunnet. Ebavõrdus aga
teeb vaid õnnetusi, ta alandab inimesi,
kiidab vaenu ja viha. ²⁷⁴⁾

270) Бонин. Утопия..., lk. 216

271) Саппов, lk. 246, О правах..., lk. 310

272) maaomand ja maaomandi mõiste on
mõõdukalt peaaegu identne

273) Социализм..., lk. 174 jj.

274) О законодательстве..., lk. 74.

Kui loodus ei suudnud võrdsetena
nii üht viht võrdne vaheldus eba-
võrdsega? Ilmselt vastab, et see poleud
mitte looduse viga vaid poliitika ja ka-
duste viga, nii laskid ametiisimeil
muuta ühiskondliku võitum oma õig-
likkus hiivas ja sad õigus raudadeks.²⁷⁵⁾

Kuudas toimub aga ühe ühiskondliku
organisatsiooni ülemineku teie protsess,
selle vastuolulise, seda pole ilmselt võime-
line raskema.²⁷⁶⁾

Omavõid on paku, mis tekitab afekte.²⁷⁷⁾
Omavõid poolt teostatud viimase afektis
on ahnus, millest tulevad kõik pahad ja
õnnetused.²⁷⁸⁾ „Ahaanus ja ahnus pole, kui
nii võib öelda, mitte ebaõrdsuse emad,
vaid tütre.“²⁷⁹⁾ Nüüsi ebaõrdsus muutub
mõle selline afektid, nagu ahnus ja au-
ahnus.

Varandusliku ebaõrdsuse muudki isovõid
omavõid afektidena. Euresõilitamisel loo-
mulik instinkt ja euresõilitamisel muutu-
sid ahnuseks.²⁸⁰⁾ Põhjusena, mis afektid
haaranud maailma valitsevate, loeb ta

275) О законооформлении..., lk. 86

276) Ведомости, lk. 392

277) Сочинения..., lk. 176

278) О законооформлении..., lk. 125

279) Сочинения, lk. 94

280) Ведомости. История..., lk. 216

tugivam türaan kaarab võitnu ja
muutub imperialistiks, imperaatoriks. ²⁸⁵⁾

Seadus arendub omaaoluga. Maad, nuda
võrdse puhul jõtkus nõrgile, ebavõrdse
puhul enam ei jõtku. Sellist tulemas
sõjad. Kui vaesed ühisistatuse varjuse
pärast kurnat, siis samal ajal vanaad die
loovivad naabreid. Graumand hõivata sui-
meste vahelised ridadeid kui ühes eraldiseisvad
ühiskonnas keev ka riikide vahel. Omaandis-
tega kaugemad inimesed loovivad oma heale
naaberriikide arvel; nad toetavad välisriiki.
Kuid inimestel, kes on oma vahel võrdseid
on vähem põhjusti häirida naabrite rahu.
Eemaldudes looduse poolt antud võrdsest
tabakad inimesi vaesem, tühjama ja sõjad. ²⁸⁶⁾

Kõik inimesed õnnestuvad tunnistab ilmselt
omaandis inimestes ja tuleb jõeldusele, et
inimesed võivad olla õnnelised vaid siis
kui kehtestavad endise varandusele võrd-
sus. ²⁸⁷⁾

Ilmselt arvatakse inimkond võib olla õnneli-
ne vaid kommunikaalises ühiskonnas, nagu sa
ole loodusõnnele korra puur. Ta püüab
näidata seda mitte abstraktsete arutlusi-

285) О законодательстве ..., lk. 76 ff.

286) Воинн. Правнне ..., lk. 334, Сокращенн ..., lk. 177.

287) История философии, lk. 589.

ga vaid konkreetse ajaloolise näidite-
ga. Ta otsib ihimundi, kes tema aro-
tu säilunud isiku omandi jäänused ja
tõestab, et need ihimonnad olid õstuvad
ja püüvad. Nende ihimonnade sõrdkustat
aristokraatide näie XVIII sajandi mõtlikule
ühedane kommunismile. ²⁸⁸⁾

Üheks antiikajast õhtud ideaalide
dably jaoks Sparto. Spartalased olid ideaalsed
kodanikud. Lykurgos ideaalne kodumandja,
kelle kodumandlus vastas dably enda poolt
soovitud printsiipidele. Spartas puudus era-
omand, maa oli vaid jagatud kodanikele
ajutiselt kasutamiseks. ²⁸⁹⁾ Dably märgib, et
spartalased olid uhked oma vaesuse, vask-
pidavuse ja müüdnuse üle, nad olid buu-
lunud illepärasest, et nad olid õiglased ja ei
kartnud hukatust. ²⁹⁰⁾ Spartalased elasid 600 aastat
täielikus sõrdkustat. ²⁹¹⁾ Dably märgib, et sparto-
laste kas kasumid ei liiki kunstariitused; nad
sadd õpikus oma maade püüdnust. Seda
nõuetab ta rahuldavaks revolutsiooniks, sest see

288) Боуэн. Утопия... кн. 2, 17

289) Коменнус... кн. 171

290) О законодательстве... кн. 48

291) Spartas olid spartiaatidel isikuvõime suurenege
mõttad kooi heledadega. Dably arvas, et need
olid sõrdkustava kommunismi tunnused. Tõgi-
likult oli see aga tüüpiline aristokraatlik kod,
kus valitseva klassi - orjapidajate vahel oli
sõrdkustat.

viis vabariigi ja Lynxigoni riikide hukkumisele. Ta tuleb järeldusele, et õnn võib olla vaid varandusliku võrdse puhul.²⁹²⁾

Sparta kõrval oli teine ideaalsus, misgi teiegrigulikas, talous aegne Ateena ja Cabo Vanenia aegne Rooma.²⁹³⁾

Nüüsi otsis ilably antiiksest vabariigist ideaalset ühiskondlikku korda, uueltsionilist vabanu, kangelastikke eeskujud. See pöördumise misuue poole oli ilably'e majale mitte ümmis illepdrast, et veenda teisi, vaid ka sellele, et veenda olemust ideaalset ühiskondade eristumise misuue. Seda tegi ta sellele, et misuue otsis ta ideaalset ühiskonda tuleva jaks.²⁹⁴⁾

Selle tulevikuühiskonna põlvliid jaoned ta õuistarki varasema püüdi antiikühiskondadelt kui erasumand ja rikk polnud veel lõhkenud ürgühiskonda. See kommunistliku ühiskonna idee oli mis varemaja XVIII sajandi Prantumiaa ekspluatustavate talupoegade ja plebude nõudmistele. Kaasasguu idee oli ilably püüis kehastatud ürgkommunistlikku korda ja see andis kõigile kodanlikele autoritele asendi võitmis, et ilably kommu-

²⁹²⁾ O jaonogafescribe... lu. 48

²⁹³⁾ Mornet, lu. 231 jj.

²⁹⁴⁾ Cappono, lu. 255

nistlike utoopia on oma teinelt idealistlik. Sel viisil viidi kehtunud XVIII sajandi kommunistlike ideede päritolu üle lihtsalt ideede filiaalvõrku. ²⁹⁵⁾

Möödes õnnestuste üle, kui inimestel on raomandil põhineva korra juures, unustab Mably ideaalselt ühiskondlikust kor-
rast, kui põhineb ühiskondlikul omandil, kui inimestele omased ühiskondlikud oma-
dused inimeste ühise õnne tõttu suurendat
tugivõimeks. ²⁹⁶⁾ Mably kirjutas: „Kui ma

loen kellegi maadeavastaja kirjeldust nui-
gist inimestühjast saame, mille kohal lasub
ilge taevast ja kus voolab tervise kasuliku
veri, on need alati roov suurendada Hu-
na ja asutada kal vabariik, kus kõik
on rikkad, kõik vabad, kõik võrdsed ja
kõik vabad, kõik vinnad ja kus inimeste
kadumise oleks omandi valdamise kuuld. ²⁹⁷⁾

Iga kodaniku tööproduktid lähevad ühistu-
se maganudesse, kust kõik saavad kõike,
kui need on vaba; ~~keegi~~ keegi ke verandus
on riigi omand, kuid kõigile kättesaadav. ²⁹⁸⁾

Mably ideaalne kommunistlike vabariik
on oma illoonnult patvarhaalne talu-

²⁹⁵⁾ Cauponob, lk. 255

²⁹⁶⁾ Bodun Pagbue..., lk. 334, Cauponob. lk. 252

²⁹⁷⁾ O nraabax..., lk. 313

²⁹⁸⁾ Saman

poegloke kogukond oma karmi võrdsesta-
nuse ja asetusmuga, mida tekitab
vaim.²⁹⁹⁾

Liikumiseks on ande voolused võidavad,
et uus püüdnud erasumand, kii püüdnud ka
stiinul, mis ergutab tööle. Mõõdu vast-
leb sellele vastu. Ta tunnistab, et erasumand
loob tahtu ja unustab tööle, kuid see taht-
mine töötada võib kivistuda ka oma-
dota. Seov saada kumbrasi ja võtta kogu-
pidamisi võib olla samuti stiimuliks.

Autasud viigutavad võistlusele ja selle-
pärast soovib mõõdu anda neid "... maa-
harjaste, kelle põlvud on kõige vilgama-
mad; karjusele, kelle karu on kõige tugev
ja kõige rüüvane; ... kõige töönaiale
kangrile; naistele, kes kõige rohkem on
tegevusi oma koduste ülesannete täitmis-
ega; ... lastele, kes kõige unustamalt valmis-
tavad ette oma õppeülesanded.³⁰⁰⁾

Mõõdu võidakse, et paljude rahvaste juures oli
maa erasumand tundmatu, nagu spartalastel.
Paraguay indiaanlastel jt., kuid ninski
täitrid nad oma ülesanded hõsti.³⁰¹⁾

299) Capponel, lk. 252

300) O n p a b a x ..., lk. 313 ff.

301) Lichtenburger, lk. 229

Pole mingit kahtlust, et ideaalse ühiskondlikkus korras ilmselt peaks ole kommu-
nism. Tema poolt ideaalse konna kasu-
tamine ole täiesti idealistlik. Erinevalt ilmsel-
lyst ta ei usu, et inimkond jõuab taga-
ri sellele kommunistlikule „looduslikele“
konnale ning selle poolt saunuvad tema
vaated Rousseau vaadetele.³⁰²⁾ Rousseau arpi
ilmselt avaldus siin just tema regressiivse
optuse mõel, et ühiskondlikus võid on
ideaalne, kuid udu ei saa muendada,
tuleb leppida reformidega vähenemise
möödu.

Ilmselt peab kommunistlikus korda varda-
vaks inimese loomusele ja sellepärast asub
raomandi vastu.³⁰³⁾ Sugede raomandil põhi-
nevat korda palus, soovitas ta võljapääsmes
anda ühiskondlikule korrale alus. mis
põhine ühiskondlikul omandil. „Kehtes-
tase varade ühtsus.“ kirjutas ilmselt. „ja
kui kerge on siis kehtestada ühiskondliku
võrdsus ja kindlustada sel kahe võrdse
alusel inimeste õnn.“³⁰⁴⁾ Kommunism on ilmselt
kujutluse kõrgem, kuid taganpöördumatult
mööduvad aste.³⁰⁵⁾

302) Божин. Разбуждение... т. 335

303) Тюрк. Грени о нравственности... I, т. 139

304) Социализм... т. 181

305) Тюрк. Грени о нравственности... I, т. 139

Ilably unan sığavalt kommunisistlike
korra paremuse ja sellele ühislooma
veebistamine ole talle meeldivas muutuses. ³⁰⁶⁾

Oma tees „moraali puutuvist“ näitab
ilably, et mõneste on vaja alla minna
kõik see, mis võib tegevdada egoismi ja
tuleb minnata teda heade mõneste ja
võruse tule. Pärastatun vönnestun on aga
need, mis on kõige vönnelinnud ühislooma-
sist loodus on loonud minnend elama ühis-
konnas. ³⁰⁷⁾ Politiina ünnidynus on minnata du-
meas Saneliunus, st. vönnestkonnas. Selleas
on vaja alla minna ta vakerid, minnata
downneerivaas ülduse kunnid. See taotlus on
teotabav loodusliunus sikkundis, kus minnab
vönnand. ³⁰⁸⁾ Ilably paneb ette loobuda kuni-
se politiina ünnidynust ja taotluda lähene-
mist moraali ja sotsiaalsuse sikkundile,
milleas loodus meid on määranud. ³⁰⁹⁾

Ilably ei andnud küll kü ünnikaspa-
list tuleviku kommunisistlike ühislooma
valitsevise kirjeldust, nagu illoelly,
kus kirjutas kommunisistlike vabariigi jaoks
täpse konstitutsiooni. Ilably pööras selle-

³⁰⁶⁾ Cappono, la. 253

³⁰⁷⁾ Lichtenbager, la. 225

³⁰⁸⁾ Saunar, la. 234

³⁰⁹⁾ Saunar

ga, et näitas magistratide valduse raja-
liikumist, kellede plaanide funktsioneer-
pide olema töö organiseerimine, produktide
jaotamine kodanike vahel ja kõlbluse
jälgimine. ³¹⁰⁾

Ühiskondliku korra reloomi korrata-
misel on mandivormi puhul üldab
võimaldada rahuld kodanike vahel, nõuab
töödliikumist, aruastust kodumaa vastu,
vastastikust austamist ja ligipääsmist.
Riigi funktsioonid sumuvad kokku ja
jaotatakse puhtina. ³¹¹⁾

X
Sapronov nimetab ilmselt poolt loodud
kommunistlikku teooriat rahvapärase tüve-
likum. Selline tema teooria sisu on
nagu varade ühine, ühiskondliku töö-
mise organiseerimine, kohustuslik töö kõigi-
le ühiskonna liikmetele, töö kui kõigi
kodanike aukohustus, ühiskondliku töö
ühendamise, võistluse idee töö juures,
töö võimete jõu ja produktide saamise
vajaduste jõu, puhtina funktsiooni siste-
mise töö organiseerimine ja ühiskondliku
töö produktide jaotamine juures jne. - Kõik
need ilmselt ideed olid XVIII sajandi kom-

³¹⁰⁾ Сапронов, л. 253, О правях..., л. 313

³¹¹⁾ Сапронов, л. 254

muunistluse mõtte suursaadik saavutades. ³¹²⁾

Mõnede jama muunistluse teooria demendide kombinatsioonad võidustava teooria elementidega. ³¹³⁾

Mõnede muunistluse võimend on elututud kodanike vajaduste piiravide, aruutulistele alustele. Ta peab ärgendat võitlema hukubava riigis vastu ja talub dõmestelt püüata luudluse vajadust. ³¹⁴⁾ Uga ole illes. Et ta ei oleks võljuda oma aja raamist ja otis muunistluse li pinda madala arengutasega teotline jõududega ühlast. ³¹⁵⁾ See vajaduste piiravide püüd ole aga kindistud tollaegist teotline jõudude madalast arengutasest. Nii mõnelt, mõnelt kui ka teiste muunistluse oli muunistluse, mis tugine mahajäetud teotline, kätõid. ³¹⁶⁾

Muunistluse - luudluse aga on vastupidisel liinulhal. Ta on forseeritud arengu, tehnikas ja uue teotlineviisi poolt, et maanmaalselt taluuldada teotline karravaid vajadust. ³¹⁷⁾

Kui mõnelt mõnelt on teotline

312) Capponov. lk. 255

313) Борин. Утопия ... , lk. 221

314) Реформ, lk. 392

315) Capponov. lk. 256

316) Реформ, lk. 393

317) Saman

ing-kommunistliku korra loogilisest õig-
sust, on ta veendunud, et seda on tema
korraajumise võimkonnas, kus erinevad
klassid ja nende vahelised vastused, võima-
tu taastada.³¹⁸⁾ Vaid siis saame tagasi pöördu-
da täielikule võrdsele kui hõivata
takistused ja afektid.³¹⁹⁾ Mõõdukalt öeldes, et
afekt pole võimalik võtta avaldumise võitluse,
seadusandlus peab kasutama kavalust ja
afekte mitte otsest hõivama.³²⁰⁾

Kuldmine võitlus afektidega on kul-
dmine võitlus eraomandiga.³²¹⁾ Mõõdukalt
on arvamisel, et kui riigis on juba üord
loodud eraomand, siis tuleb sellele vaada-
ta kui ühiskondlikku korra alusele, rahva-
le ja ühiskondlikule ohutusele.³²²⁾

Selles viiruses avaldub mõõdukalt niiratus ja
na Rousseau mõju. Ei tähenda aga, et
mõõdukalt kuldub oma kommunistlikust ide-
aalist. Mõõdukalt arvates vaid teda imbu-
sevas tegelikkuses puudub materjal selle
loomiseks.³²³⁾

Kooduse poolt määratud õigete tule on

318) Girsberger, lk. 168

319) Борин. Разбуждение..., lk. 337

320) Борин. Утопия..., lk. 219

321) О законодательстве..., lk. 125

322) Тамар

323) Тамар, lk. 115

Ilably arvates kerge nimutada Ameerika ja
 Aafrika „mitlõksi“, sest neil puudub ra-
 omand, nad on vabad wõime pakkest
 ja taastustest. Neile on uuegi õpetada
 selgeks vajaliku olemise kui nendeda mõd
 loobuma liialdustest. ³²⁴⁾

Ilably arvab, et on uue asjaolu, mis
 igavad tõelise ühiskondliku korra kehtes-
 tamiit; nendele on, et omaenda poli-
 tiku omaandist loobuma ja rahwaste orga-
 lon alandlikum, kes on õppinud alluma
 privilegiate ja wõimete võimutsemisele
 ja elatistlastele nadestele. ³²⁵⁾

See ilably mõte, et asustide wõimustam-
 isus tuleb kasutada kavalust tähendab,
 et tuleb võimale järele püüda vähenda-
 da elavõimust ühiskonnas, kes üritest
 raomand. Elavõimust vähendamiseks tuleb
 ilably rea praktilisi abinõusid. ³²⁶⁾ Niiid
 otse ta lahendust juba tagasihoidlikumma-
 le ülesandele – et ümberdada koor
 nõudni väärtustud ühiskonnas. Sel-
 lani lōi ta usupõlise õrdsuse abariigi
 projekti. ³²⁷⁾

324) Боуэн. Paybusuc ..., ca. 337, О законотворении -
 be ..., ca. 119 jf.

325) Капранов, ca. 257

326) Боуэн. Усирова ..., ca. 219, О законотворении ..., ca. 125

327) Капранов, ca. 257

Esmiärku, mille poolt Maabli arvates olemas-
olevate tingimuste juures saab ja tuleb
püüda on mitte naomandit hõivata, vaid
oma omade võimalike võrdustamine. Ta
arvab, et võrdustavat programmi on võimal-
iku teostada reformide abil ³²⁸⁾, mis Maabli
arvates peavad ühiskonda ette valmistama
edaspidiseks üleminekuks kommunismile. ³²⁹⁾

Maabli reformide programmi saameb
Rousseau reformide programmiga. Selgib
arvates Maabli programmi võimalik reformide
Rousseau mõjul; ta hõlmdab sama isik-
süd nõudmist, nagu Rousseau peolt
koostatud Kortiina konstitutsiooni projekt. ³³⁰⁾
Ka Rousseau projektis oli võidelnud poli-
itika radade, omade institutsioon
sõit, mis vana reglameerib uude võlde
hõivata hõivata. ³³¹⁾

Taun radadele võib Maabli arvates
aegamööda lähendada kodanlike vasa-
duslike ja seisuslike võrdusele. Vaga
on püüda sellised naomandid
talunevad rahid, nagu ahnen ja a-
ahnen. ³³²⁾

328) Бонин. Рыбуше ... С. 338

329) Мисора философия, С. 590

330) Бонин. Рыбуше ... С. 338 ff.

331) Тамар, С. 224

332) Сафонов, С. 257

ilmselt kigutab: "... kogu see, mis tuleb
 üksi ja ta valitsejate vajaduste muuta-
 mist, on oma olemuselt omaaegsasti
 pahem; mistepidi, aga kaadus, mis on muut-
 luse püüamine vajadusi, on pöördumise ja
 tarpani kadumise." ³³³⁾ "Kadumise kunst"
 rõõgile ilmselt. "Kisub üksi vajaduste muut-
 damise, mitte aga tulede muundamises,
 mis ripuvad kogu vajaduste vaheldu-
 mist" ³³⁴⁾

Tõrgetamine, mis on teaduslike parata-
 matalt kaardumise tagajärjel, on ilmselt kõi-
 ge vihasema kallalikuks objektiks, sest
 tõrgetamine on rahva olemine allikaks ja
 riigide lauguse põhjustajaks; tema aega-
 mine algas juba XVI sajandil ja siin
 õnnestumise. ³³⁵⁾ Nagu Rousseau'igi, nõuab
 ilmselt kadumise tõrgetumise vastu, kadumise,
 mis peavad viimase kõigi kohta: mõõbli,
 elamine, söögi, teinijate, ühte; kui mõda-
 gi järele tõhutu panemata. avaneb see uus-
 taristusele. Ilmselt karmistumad on kadunud,
 iga võhke olemine on varandusele ka-
 rduks. Nende kadumise leonist ja tõrgetumise
 ei pea ta raskesti. ³³⁶⁾

333) O jaanogafuübe ..., la. 129-130

334) Saare, la. 130

335) Lichtenburgu, la. 232

336) O jaanogafuübe ..., la. 143

Ilably on toubrenine varte ja poddab Olbsat eluviti. Valitsejad peavad olema teistele us-
 kepuks. Ta korjab: "Kui me tahame, et valiti-
 jad oleksid õiglased, on vaja, et igaüks oleks
 võrre võrdselt, selleks aga, et valitsejad val-
 mame õpetada õiglaselt, on vaja, et nad oleksid
 w annaks neile võimalusi suuremateks tui-
 duseks kui õlgasid kodanikel." ³³²⁾

Suuremat olukorda võrdsele uski. Nõuame
 kaubanduse. ³³³⁾ Nii ka ilably, võideldes wõime
 ja toubrenine varte, nõuab kaubanduse kui
 suure ühe planeet allika piraat. Ta
 ütles, et on vaja olla valvil, int kaupmeestel
 pole kodumaa. Kaubandus tema jaoks on
 aluseks aluseks, toubrenine ja vallutuste-
 le. Ta soovib aretada kaubanduse õigete-
 se püüdnud, et me w suurendam tui-
 duseks. ³³⁴⁾ Ilably on kaubanduse varte
 ka sellepärast, et kaubanduse varte, mis
 ühendab rahvaid, üksteise rahvaste pahe-
 lumbavad teistele. ³³⁵⁾ On võrre koolitused
 Hukaubanduse art, mis on karuldu, int
 tema tagajärjel w suurene wõime kula.
 Plab vajalikkus kaubandust, mis hakkab

332) О законодательстве..., lk. 128

333) Божествен. Правител..., lk. 224

334) О законодательстве..., lk. 144

335) О правях..., lk. 219

põllemaapanduse tagajärjel, s.t. põllemaapanduse
saaduste levitamist. Välimaaubandust peab
sammul põhine, sest see saadustab tootmist
teenust. ³⁴¹⁾

Ilalby ei pea otseselt üht merkaantelistlik-
ku poliitikat. ³⁴²⁾

Oma vaadetes maapanduliku organisatsioon-
ile ja tehnikale on ilalby täiesti reaktsi-
ooniline, meenutab Rousseau varemlikku
tsivilisatsioonile sülist. Kõrbes produktiivset
laadi peab ta inimkondlikule korrale kasu-
likumaks kui moodsa teaduse kõrgemaals-
teaduse meetodeid. Tema ideaal on
Homeroose aeg, mil mehed said kudedid omal-
luult oma karjadesse kurnust ja valmista-
sid sööki oma kättega. ³⁴³⁾ Ilalby, nagu
Rousseau'gi, leiab, et uida lähemal on olu-
kond naturaalsele maapandamisele, uida
parem ³⁴⁴⁾

Ilalby on eadistlane maapoliitika vastu,
et maa peavad maaüksid just vabad,
uud uide, et ilma isaruguse hõlbumis-
ta uia uia eesistevda. Ta usub
avult otsest maaüks, sest kaudsed
maapand võimaldavad valitsusel talitada

341) Lichtenburg, la. 233

342) Fiebus, la. 171. Merkaanteliini kohta vt. I pt. la. 36

343) Saman, la. 171 ff.

344) Bourne. Paynter..., la. 224, 339

meilevaldselt. ³⁴⁵⁾ Siadusandja ülesandeks on püü-
da maame põrgust võhenda. ³⁴⁶⁾ Mably arwab, et
riik, selle asemel, et nõnda maame rahu, peaa
ubudna teenid, kokkurei. ³⁴⁷⁾

Mably soovib ühinevõimete teinud et tane
nille maame, et ka kõige tagasihoidlikkuse
tane on pahe. ³⁴⁸⁾ Ta loob, et ka lugupidam-
ine, austus ja usaldus on omamoodi tane. ³⁴⁹⁾

"Praha kadu, mis muutuvad keelama maame-
dust ja riigi hirmutlikkust, võhenda maame-
niit ja teodentama nomenite tagasihoidlik-
kust, pole vajalikkuse kadu mis and, mis
reguleerivad põrandamisi. ³⁵⁰⁾ Maame
võimuse säilitamiseks Mably ei luba koka-
meeni. Keelab vallasvara põrandamist
teenijatele, et sel tub ka vaestele niigi-
suguseid riikide anda. Kuu asume kitar
abiellub, mis teeb ta oma mehe pimeonda
oheldu hirmu. Talle antakse aduult
üks kolmandiku põrandamist ja ta ka võtku
pimeonda val kaar karmuiga. Kuu aga
dimeenel pole põrgat, mis piab tema vasa-
dus meelema riigile ja meelub jaotamise-
le vaestele pimeondadele maal, kus dar

345) O zakonogatel'stve... la. 131/1.

346) Sa mias, la. 132

347) Sa mias, la. 131

348) O zakonogatel'stve... la. 136

349) Commonne... la. 195

350) O zakonogatel'stve... la. 146

inimene, kes põltsi põrandale. Sel teel hakkas-
vad wanaad ootama waestele kui oma poja-
dele, vendadele ja sõpradele. ³⁵¹⁾

Et maa w lühem saad wuasti wõttesse, id-
lees pida Rousseau wõimaluses nii põranda-
nõu kui ka agraariduri. ³⁵²⁾ Agraariduri

nõudis ka ilably, kes ütles et unuagi ei
pideudata selleid afente, waigu ahmeer ja au-
almeis kui ei anta agraariduride andurise

teile. Ta ühida Rousseau agraariduri ja
waidleb wark wõitle, et agraaridurid huan-
tard Rousseau wabariigi. ³⁵³⁾ Agraariduri peab
ta wõimaluses ka wõtanine ühendurise.

Wõlgaan olgu pizun halkan kui inuwend
waid ei pizunus patriididur ja plibidur. ³⁵⁴⁾

ilably nbnab agraariduri, mis wõlitaand
maurimuri maale ilu mimen wõlta. ³⁵⁵⁾

Wõlkaanlus furiwaraabide õpiburi nui-
maawaldur moduatiwus, nuiab ilably
nõidata wõlkaumandi parumust. ³⁵⁶⁾

351) Opanonogafurise... , ka. 149 ff.

352) Rousseau. Patriidur... , ka. 124

Agraaridur - tunim, mis on lakanud antur-
kõrjandurist ja tahananab maade wõlkaumandi
nõudluse. Onas peelihoodjard wõlkaumandi
ku wõlkaumandi al ja selle ajal.

353) Opanonogafurise... , ka. 150

ilably on Gracchuride idurid.

354) Opanonogafurise... , ka. 152

355) Rousseau. Patriidur... , ka. 339, Opanonogafurise... , ka. 151 ff.

356) Girsburgen. ka. 173

Maale, demokraatlike vabariigi aluseks peab olema iseseisvuse võim. Riigi poliitilise vormi peab ta demokraatiat kodanikel peavad olema ühesugused õigused ja kohustused. Seadusandlik võim peab kuuluma rahvale, valitsemisega rahva poolt. Kõigi kodanike era- ja avalike vormide riigi asjades on rahvaosalemine, suuremates riigides rahva erivõim. ³⁵⁷⁾

Oma kätt „seadusandlusest ...“ aitab Maale ka demokraatlike vabariikide föderatiivse ühendamise idee, mis tema avastab tagab vabariigile suurema ühtsuse ja võime ohutuse. ³⁵⁸⁾

Maale vabariigis peavad olema kodanikud, mis tagavad rahvale mitmeid teiste riikidega. Seetõttu, et peab vast vastastikkõrge vabariikide ühtsuse, peab aga võimuse ja vabariigi kodanikud peavad astuma vastu nende vastu. Need võimused üldab rõhkest vaprusest. ³⁵⁹⁾

Üldine ühvaupile. vabariigi kehtel peab alluma ka uue põlvkonna kasvatajad. Tõeliste kodanike kasvatajaks soovib Maale üldist laste hoidmist ja kasvatust. Eeskirjad võetakse ta Sponta kasvatuse. Nii

357) Capponel, lk. 257 j. , O nraabax... lk. 305, 250

358) Capponel, lk. 158

359) Samas

peab karvataama tundeid, heigvaid ja voolu-
liane uodanane. Karvatare aluses peab ole-
ma tugev moraali, mille peatavaks peatris-
bilis olgu. et ära tee seda teinle, mida sa
ei taha, et sulle teha. Mably soovib riku-
rüa ja loodusõiguse õpetamist. Mably peda-
googiline mõtteviis ei näe ette religioosset uues-
tust, kuigi ta muudeti arendas abigema
olevate kultust; milles nägi loodusõiguse
ja inimeste vahelise sõprus kultust. Ta
unistas usu ja filosoofia ühendamisest,
kui tema arvates pidas juurvatama sumer-
te traditsiooni loodusõiguse printsiipi. See on
rationalismiline idee. ³⁶⁰⁾

Progressiivne Mably juunis oli see, et ta
õigustas revolutsiooni, nägi selle vajalikkust
ja austas sellele, kuidas talupidajad püüdis ta
vaid revolutsiooni võimude korralduse
põhitamistega ja loostas Prantsusmaale
ufooride teed.

Mably kommunism on neisgi sõjajärgel
alga ja muusis ole loodusliku kord, millest
võib ühildada, kuid mis jaatiliselt pole kosta-
tav. ³⁶¹⁾

Püüid tayan pöörduda ürg-kommunisti-

360) Girsberger, 4. 174, Capponov, 4. 258 ff.

361) Meropula panocopia, 4. 589.

kele suhtele, kehtutada „talupoeglike kom-
munistide“ vastandada arenevatele kodan-
likele suhtele talupoja noorusa primitiiv-
se võrduse suhteid, mis on naatriooniline
külg ilmselt õpetus. ³⁶²⁾

Ilmselt, nagu ka ilmselt, oma asu-
miste ja üldise võrdustamisega ei
arendanud sotsialistlikum uibet edasi vaid
vaatamata oma parimatele kasutustele
pidendand selle arengut. ³⁶³⁾

Kuid sellel õpetusel on ka revolutsioo-
like külg, mis seisab klasside ebavõr-
duse kriitika, feodaalse suhtumise hukka-
mõistmine, majandusliku ja poliitilise
võrduse nõudmine. Tema võrduse idee
propaganda tõukas rahvamaale revolutsioo-
nilisele tegevusele feodaal - absolutistliku
monarhia vastu. ³⁶⁴⁾

Tema kommunistlikus mõttes ei
sunn tahtnuga selle näitamine, et rüh-
kond eralgu das kommunistlikest suhte-
st ja kui need suhted olid juba võrd-
võrd, mis ei võinud olla ka kül-
võrd. Ilmselt kommunistliku hõlma on
tähtis ka selle poolest, et ta eitab nii

362) Сапронов, т. 256

363) Редорук, т. 393

364) Сапронов, т. 256

fodaalset mi ja kodanliku omandit. ³⁶⁵⁾

Sapronov loeb ilaibly kommunistliku teooriat originaalsuse ille poolt, et ilaibly lohtus fodaalse ja kodanliku omandom-
mi hukkamõistmistest ja püüdis tugineda
n.a. Duvukova ajaloolisele kogemusele, mis
valitser ühiskondliku omand. See miitli-
ne ja ajalooline uisq ilaibly kommuni-
stlikum teooria valdab teda kõigist
aluvastest ishtaalistest utopiatist. ³⁶⁶⁾

Ilaibly õpetus demokraatlikust vabaduse
vabariigist on loogiline järeldusena tema
kommunistliku ideaali teostatavuse tuvustata-
mist. Ka see tema õpetus on utopiline
iseloomuga, nagu tema kommunistlike
teooria. ³⁶⁷⁾

Ilaibly püüd kuuutada võimetootja-
te võrdust on utopiline, sest kida juba
arenevad kapitalistlikud riigid ja talu-
põlv ole muutumas ühelt poolt võime-
kodanlase ja teinlt poolt proletariatsuse.
Võimetootjate võrduse idee kajastab reaal-
selt praeguse talupoja piõdu vabaneda
seujõuri ja fodaal- absolutistliku monarhi-
iuke alt, jagada maa ja muutada

365) Capponov, la. 256

366) Samas

367) Samas, la. 259

vabariikseks. Mõnede sõnadega
 teoosa kajastamiseks sotsiaalsed
 olukorrad. Talupoeg oli peamiselt
 dalinist ja abjektseks, tule-
 vare kodanliku revolutsiooni
 liikumiseks. ³⁶⁸⁾

Mõnede programm oli prantsuse
 poegade ja lühikeste revolutsioonide-
 demokraatlikus programmis, mis
 autor ütleb siin. ³⁶⁹⁾

Vastavalt mõnede sõnadega, steu-
 der mõnede teoosa siin on tõltsat
 oia kommunistliku sõtte idariik.

³⁶⁸⁾ Capponi. Lk. 259 //.

³⁶⁹⁾ Sama. Lk. 260

III

Mably tähtsus sotsialistliku mõtte arenguloos

Mably polenud järgemööda nomenklatuuris sellisest mõttest, nagu karutamine üda tunnist, rõõmides sellistest XVIII sajandi utopistidest, nagu Meslier ja Morelly. Mably võrdustab reformide programmi ühe väikekodanliku utopiaga. Mably loomustav näide; tal on küllalt reaktsioonilisi jooni.³⁷⁰⁾ Reaktsioonilise iseloomuga on tema 1000 lehekülge pöörduda ürg-kommunistlikele suhetele, kehtestada „talupoegade kommunism“ ja arvata kodanlike suhete varandamine primitiivide võrdusele. Tema arukim ja võrdlustamine pidendand sotsialist-

imberjaotamine, feodaalne maavaldus-
 luuendamine, keiserlikkuse hõivamine,
 monarhiline hõivamine ja demokraatiline
 vabariigi kehtestamine. ³⁷³⁾

Vaieldamatult 1791. a. konstitutsio-
 ni, nagu Imene ja kodaniku õiguste
 deklaratsiooniki, nagu Montesquieu, Mably ja Rousseau poliiti-
 lise õpetuse mõju. ³⁷⁴⁾ Võime orga-
 niseerimisel lähtus Mably rahva suve-
 vääruse printsiibist ja soovitas, mit-
 te nagu Rousseau rahva vahetus sa-
 võtta madalse väljateöbanaidust, vaid
 soovitas sellel kasutada rahva isia-
 dust. Ka Prantse riivolutsiooni ajal
 jaobunud tsitseriidid Mably seisukohti
 kui ideaalse riigi õige formuleeringu
 seisukohti. ³⁷⁵⁾

Mably ideedest olivad vastust antu-
 aalistele poliitilistele küsimustele vii-
 möduvad kui ka radikaalsed ürg-
 konnad.

Monarhistid püüdnud oma privileegade
 kaitses kasutada Mably nime. Nii ilmus
 1789. a. Mably nime all trüki "Prantse-

³⁷³⁾ Сафонов, с. 259

³⁷⁴⁾ Волин, III кн., с. 80

³⁷⁵⁾ Сафонов, с. 260

maa saabus" ("Le destin de France"),
 kes tundmatu võltsija püüdis rahvast
 hirmutada revolutsiooni koheldusega
 ja austus toetama monarkiat. Samal
 ajal kasutasid monarkistid - konstitutsio-
 nalistid ka nõuandvad ilmselt poliiti-
 lise programmi nõudmist, misda ilmselt
 ise luges vaid revolutsiooni alguses,
 selle enimestas saamuseks, nagu gene-
 raalstaatide konstitutsioonide ja kade-
 andliku võimu kehtestamine. ³⁷⁶⁾

Ilmselt idid kasutavad ka vabariikla-
 lid. 1792. a. "Sõnakuulotside kalendris"
 on märgitud nende nimed, kes oma
 teostega valmisid ette revolutsiooni;
 seal kõnubi Helvetius, Rousseau ja
 Voltairi'ga on ka ilmselt nimed. Ilmselt
 programmi radikaalne osa kõnubi
 Rousseau poliitilise õpetusega oli alu-
 seks revolutsiooni demokraatlikule triks-
 le, oluliselt ka teebati seda uudeks
 revolutsiooni lõppeapril. ³⁷⁷⁾

Ilmselt teoste kõrgus on kehvasti tun-
 da paubriinde juhtide kõrgus ja artik-
 lites. Nii avaldub ilmselt artiklites

³⁷⁶⁾ Carponole, la. 260 ff.

³⁷⁷⁾ Saunaa, la. 261

viha võraste vastu, mis oli neoonuulda
ka Mably'le. Robespierre'i ja Saint-Just'i
ühend läbis ka Mably'le omae antike-
ni traditsioon. Ka Saint-Justile pol-
nud võrrad galitaarid tendentsid.
Tema vantoosi demokriid profent³⁷⁸⁾ oli kat-
suv valitsenda nioogib maoral sohtalit-
луу võrdne idee.³⁷⁹⁾

Mably vabariikluse-demokraatliund ja
sohtiaalsed ideed lüürid vastukaia neo-
lühiooni perioodi demokraatliunde afa-
liltides. Nii übudis Prudhomme ~~lotat~~
ajaleht "Pariisi revolutsioonid" agraar-
seaduste läbivõimist. Selle ajalehe artiklis

³⁷⁸⁾ Mõeldud on jaoobüünde agraarseadus-
andlust, kes tuleb võimule, tulid vastu talupo-
gade ühendamisele. 1793. a. 3. juuni dekreedi-
ga kehtestati emigrantidelt konfiskeeritud maa-
de soodustatud müüa vastale talupoegadele.
Maad lasti väikeste tükkide kaupa müügi-
le maksu tähtaajaga 10 aastat.

dekreedi järgi pidi ilmus uus dekret, mis
lubas talupoegadele tagasi võtta neile poolt
aravõetud maa ja määra kogumise
maade jootamise korra. nii et igas
saas võidre oia.

17. juuni dekreediga tõstis talupoegade
põlvne ühendamise - fodaalvõimuste
tõlilise ja tarita kaotamise.

(Введение к истории, т. V, Москва,
1959, lk. 43)

³⁷⁹⁾ Capponel, lk. 261

"dharma, olema ja tulema" raägitam
 "Entsiklopedea ja dictionnaire, Voltai-
 ri, Rousseau, Raynal'i, Mably
 summatutest teodest", mis olid nune
 tähtsusega revolutsiooni ottevalvesta-
 niel, fodaalse uorra purustamisel ja
 rahva muudatuseks tehtavatel. ³⁸⁰⁾

Abt Fauchet'i ajaleht "Raudne kuu"
 ("Bouche de Fer") kritiseeris Mably töid
 sõdsuse kirinuste. ³⁸¹⁾

Kodanliku revolutsiooni olukorras
 polnud kommunistlikud ideed kauselt-
 ki mitte enplaanil, sest tol ajal aga-
 legu piistitas tiind ülesanded. Kuud
 liike ka tol ajal. luidid kommunistli-
 kud ideed mõnuzat vastukaja. Nii näi-
 tes tuiuti Pariisis 1789. a. Boissel'i
 raamat "Suureo katekismus", mis
 autor mõistis kunna vana korda ja auu-
 das ideed varade ühisvõudlusest. Tuge-
 vamat vastukaja aga luidid kommu-
 nistlikud ideed Babeufi õpetuses. ³⁸²⁾

XVIII sajandi sotsialistlikud kooriad
 kujutavad endast küll erinevat ideo-

380) Гапоноб. ч. 261

381) Самар

382) Самар

loogilise arengu voolu ja omandand
 tähtsa aega sotsialistliku mõtte aren-
 gus, kuid nad ei ühendanud enda omaga
 nende. Revolutsioonilise sotsialismi jäi
 vaid väikese intelligentside utopistlikus
 unistuses. Alles revolutsioonilise perioo-
 di lõpul näeme Pariisi plebealiste massi-
 de iseseisvat võlgastumist kommunisti-
 lise loomuse all, millest oli m. „Ba-
 blefi vandenõu.“³⁸³⁾ See vandenõu tekkis
 äärmise rahulolematuse olukorras
 direktoriumi valituse poliitika ja odise-
 kodanlike ja töölise kerkel direktoriumi
 vastu. Vandenõu aristas kogu Ba-
 blefi, kes organiseeris selle 1796. a. Ma-
 blefi vandenõu oli esimese katse
 saavutada kommunismi ulvatatud sta-
 tuse ja revolutsioonilise diktatuuri
 kehtestamiseks; see ebaõnnestus.

Graccher Babeuf (1760 - 1797) oli
 üks utopistliku sotsialismi esindaja-
 riks XVIII sajandi Prantsusmaal ja
 alusepanijaks babuistlikule liikumise-
 le.

Alamatu babuistliku liikumise kohta

³⁸³⁾ Боуэн. Разгром..., гл. 8.

"Võrdsete vandenõu" kirjutas Babeufi
võitlejakaaslane ja esimene Cabanis'i
ajaloolaane Buonarroti. See raamat
ilmus 1828. a. ³⁸⁴⁾

Kust on pärit Babeufi maailmavaade?
Tema töö "Tõrgete kataloog" ("Ca-
dastre perpetuel") ilmus 1789. a. Selle
põlvkondliku lähtub Babeuf "Huldaest uugi-
murest maailma" ³⁸⁵⁾, sest ta näidis ja elas
Picardie talupoegade hulgas ning nägi
neude viletsat olukorda. Ta leidis, et talu-
poegade koormuste vähendamise küsimuse
ja fodaalkoormuste kaotamise küsimuse
maailmalase ebavõrdse liivdusvõime
tal pole olnud küllaldane, nõudis kõigi
maade uut jaotamist. ³⁸⁶⁾ Ta on
karatanud Brissot'i kirjutist "Filosoofi-
line minimumd omandabõigusest ja var-
gusest vaadelduna teoduse ja õiguse-
har" nimesel on öeldud, et omandik
on niipalju õigusest kui rahuldab
inimene vajadusi. Babeufile avalda mõni

³⁸⁴⁾ B. H. Bouvier. "Ouvrages de Buonarroti...", lk. 5

³⁸⁵⁾ Garand, lk. 73

³⁸⁶⁾ G. Lefebvre. Die Ursprünge des Kommunismus
von Babeuf, Jakobiner und Sansculotten.
Beiträge zur Geschichte der französischen
Revolutionsepoche. Berlin, 1956, lk. 192 ff.

ka Linguet "Trivibotzune uoodus che
 ülmouua põhprintribid", kust Babeuf
 saab mõtte, et ülmouud teuais odgval-
 last ja ouand teuais anastamisest. Tuge-
 vat mõju avaldas Babeuf'ile Morelly
 "Goodene uoodus". Ag raa uoodustest sai
 ta mõjustuni Morelly'lt, nagu Babeuf
 ise kolku es võitis. ³⁸⁷⁾

Babeufi kirjavalitus Dubois de Fossaux'ja
 tõestab, et tema kommunistlikud ideed olid
 pärit tegelusest kirjandusega - ta oli
 neid ouandanud Rousseau'lt, Morelly'lt
 ja tõenäoliselt just eriti Morelly'lt; oralt
 ka antiiku traditsiooni mõjul. ³⁸⁸⁾

Seda, et Babeuf tegines oma eluajate-
 meslini, Rousseau, Morelly, Morelly
 teoreetilisele pärandile, kinnitab tulevuse
 selliste babuistliku liikumise dokumenti-
 dega, nagu "Võrdse manifest" ja
 Babeufi doktriini analüüs". Oma vastu-
 kõne kohta es kinnitab Babeuf, et "Võrde-
 se manifest" ei hialda midagi uund
 peale tema poolt tundmaõpetatud Rousseau
 ja Morelly seimustade. ³⁸⁹⁾

³⁸⁷⁾ Garandy, lk. 73 ff.

³⁸⁸⁾ Lefebvre, lk. 191

³⁸⁹⁾ Cafronob, lk. 262

Babuf tundis varaselt kommunisti-
like väärtuste tõelise poole talupoegade
vaadete tõhusust ning nende mõju ja
teisel poolt utopistliku - kommunismu ar-
janduse mõju. ³⁹⁰⁾

Nüüds on uudis, et Babuf tundis
ilmselt töid ja sai nalt nõutusi. Mõda
ta aga tõpselt ilmselt võttis, on
raske kindlaks teha. Babufide õpetus
on ühe sarnasuse revolutsiooni - elise
mõtlejate õpetusega, kuid ka erinev-
si ja edasinevust. Vaatleme babufisti-
de ühe riikliku, mis ühustel määrad
sarnasuvad ilmselt omadega.

Pole ühust vahetust, et babufistid
paljus, üksteise üksteise järele tulevast
kommunistlikust korrast olid revolutsio-
ni - elise mõtlejate õpetustes. Kumbod
XVIII sajandi jacobinide traditsiooni,
babufistid püüdnud selle määrade abil anda
vastuse küsimusele uuest ühiskondlikust
korrast. ³⁹¹⁾

Babufistid, ümardust rõhabinu apa-
loos, määrised ühe abinurid, kuidas saab
kõrgeendada vasts oluorda, püstitavad

³⁹⁰⁾ Десятин, с. 582

³⁹¹⁾ Бонин. Ревенне, «павнок», с. 12

kuin nime võtme organisatsioonist pärit
võidukat revolutsiooni ja uuesti te-
sile lahendamiseks teostatav revolutsioo-
ne diktatuuri võim. Nad arendavad
suisuuskla, et ajalugu on kaheksa
võitleja vaeste ja rikkaste vahel ja et
rõhutatud vabanemine võib olla vaid
rõhutatud vastase ülestõusu tulemus. Neu-
de arvamus oli vägivaldne peone. ³⁹²⁾

Babuf, nagu mõni XVIII sajandi mõtle-
jad mõtlesid, ei lõhnanud ühiskondlike
suhete. Ühiskonna arendamiseks, korra,
kuna klanilise ühiskonna analüüsist
vaid abstraktselt looduse printsiibist, mis
on varustatud igavese mõistusega nende
hoold inimese eest. ³⁹³⁾

Ka Babuf, nagu Mably'gi ja enamuse
tolleaegsed mõtlejad on loodusõiguse
teooria seisukohtadel.

Babufistid, nagu nende ülemajadki
arvasid, et tuleviku ühiskondliku ürd,
mille eest nad võitlevad on looduse-
pärane ürd, mis vastab inimese loomuse
omadustele. Kuid babufistid ei idealis-
eerinud loodust kui seisundit, nagu

392) Воишн. Общественная «правота»... к. 13 ff.

393) Ребоуи, к. 593

tegid rida stably ja enamus revolutsi-
oonimeetodit ³⁹⁴⁾ nistlegatist.

Babufi spetsiaalne jõgi looduslikus ri-
kundes valdab vabariik. Kuid rühmed,
mis on ole trivütsiisundole ja vabariik
omaavalul lepingu ja rehtitarsid rade-
rid, mis pidod tugudama ja garante-
rma vabariik, see vabariik nime kaob
ja teadab enomand ja ebaabariik. ³⁹⁵⁾

Nagu stably'gi, mis ka Babufi mab eno-
mandist kõigi pahede allumaks: „Sellest
momenidist, mis maa jagati, teadab eno-
mandi õigus, mis iga rühme muutis
kõige rille absoluutiks valdajaks, misda
ta võis saada talle antud põllult ja
tööndusest, millega ta võis tegelda.“ ³⁹⁶⁾

„Õnnetund ja orgaldu oleuord tule-
vad ebaabariikust, aga ebaabariik - omak-
dost. Omak järelevalt on vabariik
murem mehtlus; see on tõepoolest duri-
kõrdele kerktegu. ³⁹⁷⁾ Nud Babufi
antluna enomandist ja ebaabariikust
sarnanuvad stably nimevõttadeli.

Babufi on nimevõttal, et õigustest ant

395) Доброут, lk. 584

396) Ф. Бюхариотти. Заговор во имя равенства
имуществу жаровором Бабёфа. Т. II. Москва-
Ленинград, 1948, lk. 155

397) Сахар, lk. 156

tuleb võidelda. Oma kolleprotsessil Ba-
bush tõestas, et kui rahvas on isiklikud
suhetega, siis elatus on siglane
ja vajalik ja nagu Buonarroti mõistis,
tuginedes oma autentsel ilably autori-
teedile, lianas õnneks prokuröri domi-
ni, kes väitis, et ülestõus on siglane
võrd siis kui iga teine kogu shirkord
tegevus. ³⁹⁸⁾

XVI - XVIII sajandite utopistid sõlvestand
oma utopistliku süsteemis riigisõnnu ja
pöörand vöbe tschelepanu kiitumise, kes-
das organisenda võime kommunistliku
ühiskonna elustamise puudole. Ideaalne
kõrre moodustamisel piirdunud riikliku-
ga targale ja heale sademendajale. Babu-
shistidega kiitumise võime organisenda-
st ülemineku puudole pöördumisel kom-
munisti oli tschelepanu kiitumise. Nad
soovistavad organisenda asutise revolutsiooni-
le võime. ³⁹⁹⁾ Neude revolutsioonilise dok-
tatuuri poleud meidud: mitte proletariaa-
di doktatuuri. Selle ideeni ei võinud nad
tõusta, sest nende ajal Pranturniaa sotsi-
aalses tingimustes meidud vajalikuud

398) Buonarroti. Заповор ... , la. 156

399) Боушн. Общественное "правовое" ... , la. 27 ff.

uldused selleks, need puudus veel siia au-
samine ajaloolisest probleemist. Kuud ka,
et nad näki puududa kehtivade tööaja-
te dokumendi üldse oli suurem rai-
muse idari võimude XVI - XVIII sajandite
ühepikkudega. ⁴⁰⁰⁾

Dua ideaalse skismona profesti võlga-
tõotanud kasutand nad võlga rohkem
illorellы kommunistsku skismona seenu,
kuud olles revolutsionaärsed ja astades
ühiskonna ümberujundamise proble-
mi praktilise probleemina, andsid nad
palju uut puude. ⁴⁰¹⁾ Mabeufi ideaalse skis-
mona profesti lisame sarnasust ka
Mably'ga.

See koma puhul lisab Mabeuf vasa-
lone olevat ühendada ühe rühma
chik tiiviti võlgendades, ühiskondlikun-
tada kõik tööviisideks. Saanti uude
ta ette üldise töökoostuse; iga teine
kodanik peab töötama vastavalt oma
võimetele ja oskustele. ⁴⁰²⁾ „Kas igaüks
töötas suure sotsiaalse perekonna ümber ja
kas igaüks tema töö annab võimaluse

400) Борин. Общественное „правовое“ ... , ч. 33

401) Саува

402) Деборин, ч. 595

unistamisest, nautongust ja buus.
 Illus on loodus hääb; illus on ole-
 kord, mille puhul sõbrad pole unelmas
 ja vabades tagataks kindlasti raskus-
 mesle. ⁴⁰³⁾

Mabufi teooriat lüües võrdustava jastau-
 se ideid kodanuse vahel. Kõik produktid
 kodanuse ühiste loadud. Jastauisel autas
 just nippelga kui on vaja, mitte usutis
 puhul rohkem. Lõpetamist uude Mabuf
 selle, et hõivata kõik erandid ja
 erandanduse allikad. ⁴⁰⁴⁾ Vast võrdluse
 võrdumise kehtestamine annab rahvale võlga-
 luse muutuda tegelaseks inimeseks. ⁴⁰⁵⁾

Maqu Mabufi'i järele ka Mabuf
 muut tähtsuse kaudu ühiskond. ⁴⁰⁶⁾

Kommunistide Mabufi võrdumise
 võrdumise loogiline lõpppunkt. Sellele arvu-
 staadumisele on Mabufi praeguse
 kujutlus vabariigi, kui see on meenut
 kommunistide tagajärjel. Agraaridus —
 selle vabariigi loogiline lõpppunkt on
 jumalike tahte tähtsuse. Need idealist.

⁴⁰³⁾ Бюонарроти. Заговор..., л. 224

⁴⁰⁴⁾ Бонин. Обвинение "рабных...", л. 41 ff., Вестник, л. 595

⁴⁰⁵⁾ Бонин. Обвинение "рабных...", л. 44

⁴⁰⁶⁾ Сахар, л. 45 ff.

lood ja deitlood keegutlused on
 Babuufi nõuati tema materjalistluse
 vaadete elementidega.⁴⁰⁷⁾

Agraaridele saai ta keegutlusi
 dlably'lt, nagu ta die värtis. Tal on ka
 inilise reinkoht. Babuufi ei peolda vrid-
 ristatud maa unesti imberpagaunist,
 ist uka ei pea ta ustvams. Ta on
 arvamusel, et keegutlusi ei pea oluma
 maaomandit, vaid on ainult selle
 kasutamise õigus, kuna maa kuulub
 rahvusele. Tema arvates arvamus vahend
 et taustada ebavõrdne taastumist
 on maa mitte sõlja pagada vaid
 see isegi oleks.⁴⁰⁸⁾

Kui dlably ei vill omo ideaalse
 õpetuse kommunismist, siis ei näinud
 ta ette selle praktikist teostamist.
 Babuufi ajalooline teeme nimel aga
 seller, et ta mitte ainult ei loonud
 oma kommunistlikku doutrini vaid
 et ta otsustas teostada seda ka prak-
 tikas valmis tades ette dlablyuse, mille
 võidule olis jõrgunud varade isiklik-
 tamine teostamine.⁴⁰⁹⁾

407) Garandy, la. 76 ff.

408) Samas. la. 77 ff.

409) DeSopun, la. 527.

Sotsiaal-politiline liikumine, mis oli seotud Babeufi võruga, püüdis revolutsioonilisel teel teostada üldinimlast töötajate diktatuuri ja rajada kommunistlikku vabariiki, oli XVIII sajandi utopistlikku sotsialismi arengu viimane ja kõrgeimast astmest.⁴¹⁰⁾

Suure kapitalistliku võrgu arenguga hakkas Prantsusmaal XIX sajandi algul kiiresti areneva riigina muutuma; implemeentide saavutatud suurem astme. Kodanliku võrgu kiirendavate vastuolude, töörahva hulga suurenemise ja valitsevate klasside võrgu vastandluse tõttu tekkisid uued utopistlikud sotsialismi süsteemid.

XIX sajandi alguse suured utopistid — Saint-Simon'i ja Fourier õpetused, võrreldes XVIII sajandi utopistide õpetustega, olid sammuks edasi sotsialistliku mõtte arendamisel. Kantseldasid ulmest põrandit, jõid nad mõnede inimkondi saavutada inimkondadele, mõned inimesed aga lahendamata probleemide.

⁴¹⁰⁾ Capponale. lk. 262.

Võimeldes Babuufi õpetusega. Lühemate
 nende puhul saanud ilmselt palju
 vähem. Arvatavasti on nad tundnud
 ilmselt õpetust kas otsustavalt kaud-
 selt. Otsused mõjuda pole mudel-
 tavad. Kaudselt mõjuda nad ilmselt
 tunda näitena Babuufi kaudu.

Klassivastuolude kasu XIX sajandi
 30-40 aastail ja sellega koos praegu-
 se proletariaadi klassikaduse kasu
 kultuuri. Praegu maal on suurema
 huvi kommunistlike ideede vastu. Selle
 aja kommunistlike organisatsioonide
 olud babuufi traditsioonide mõju
 all. Karutati lauldes ka XVIII
 sajandi kommunistlike mõtte praegust
 ning ka Saint-Simon'i ja Fourier
 õpetust. ⁴¹¹⁾

40-ndate aastate kommunistlikest
 raamatutest karutati suurema popu-
 laarsusega Cabot'i teos "Revolutsioon
 Ikaasasse" ⁴¹²⁾

Ka Cabot'i puhul võib vaid oletada
 ilmselt tundust, sest oma õpetusest
 fa XVIII sajandi kommunistide poolt

411) Б. П. Бонин. Труды Кабо. 2-й изд. Пятигорск
 в издательстве. 2.1. Москва - Ленинград, 1948, стр. 5
 412) Самойл. стр. 6

võlgatõetatud ideid. Mably nõuab kumale
ei saa aga nõudluse teha.

X
Theodore Dezamy (1803-1850) oli
ühiku prantslane XIX sajandi 40-ndate
aastate utopistliku kommunisti kuvi-
tavaliselt erindajaks. Ta kehtestas oma
aja kommunistliku liikumise materia-
listlikku teooria. Tema põlvkonna tõuks
oli „ühine kodumaa“ ⁴¹³⁾

Tema õpetus ühtib XVIII sajandi materia-
listliku filosoofia ja utopistliku kom-
munisti traditsioonidega. Tema
ajale lähematel sajandant avalda-
sid talle rohkem mõju Buonarroti
ja Fourier ⁴¹⁴⁾

Dezamy õpetus tulevikus ühikommunist
riigis riigivõimade meenutab XVIII
sajandi utopistide teooriaid, kuigi tal
on kindel koostis hilisemate sotsiaal-
sete mõttejate mõju. ⁴¹⁵⁾

Dezamy meenutab teemasid, et ta
arvas lõpuks, kui tema elusid
utopistid sotsiaalse revolutsiooni pro-
bleemi ja andis suurema tõlgenduse
probleemidele aktiivsele sotsiaalsele ühiku-

⁴¹³⁾ Bouvier. Утолический коммунизм Дезамы, кн. 5

⁴¹⁴⁾ Самар. кн. 7

⁴¹⁵⁾ Самар. кн. 23

unfundamendis. ⁴¹⁶⁾

Pole kahtlust, et ta tundis hästi oma
eludipole õpetusi, sest oma krossi ta
nii masuob kui võrdleb need. Kõudlasti
tundis ta ka ilabily õpetust; ta teob
oma krossi ka nõuungavd ilabily
nõtteid.

Nii nõiteas tema krossi inepulatsioon
nõutous on ilabily lause: „Vabastage
inimest hirmust krossi põlva es. ⁴¹⁷⁾

Platini „laduste alused“, antle-
des enesohvondamisi krossimist, Bez-
amy nõitab, et ilabily ja Rousikan
avates ei tule enuast jätta püüdes
mõnest võlja krossi talle nii re-
leomulikkus tunnet, nagu enesearmastus.
Ta teob nii ilabily avamuse idli kohta,
et vauasti ladused ei krossitavud krossi-
nikeli ette. Et nad ohvondam end ja
elustav ei krossi krossi krossi krossi
linule. ⁴¹⁸⁾

Platini. kui Bezamy raõõõõ abi-
dust ja puekonnast, teob ta krossi
krossimist paljude nõttejate avamuse-
te kõval ka ilabily avamuse, kui

416) Водник. Угонируемый кроссиком. В. 64 п.

417) III. Водник. Кроссиком. Москва, 1951,
ка. 71

418) Самар, ка. 104

soovitas püüata perekondlikke nihted
kõraste raamidega. Mably arvab, on
vaja kaotada kodune kasvatus.⁴¹⁹⁾

Dezamy teeb Mably arvamusse ka
mõned teiste kõrvalekalded.

On uudis, et Dezamy tundis
Mably õpetust, kuid pole teada, kas
otsustas või Babeufi ja Buonarroti kaan-
du. Kuudas kommunist Mably aval-
das mõju Dezamy'le, ja raske üht-
lasi teha.

Mably õpetus tundis rõllalt tõusvat
oma isikalistliku mõtte arengule.

XVIII sajandil oli ta populaarne po-
litiliseks kirjanduseks. Oma ideedega
astus ta ette valmistada revolutsiooni.

Revolutsiooni ajal leidnud tema ideed
rõllalt laualdast kasutamist; need
kasutati nii ajalehtedes kui ka kõn-
des. Ka Mably'le järelevalde üto-
pistide õpetuste arengumisel on Mably'it
teatud roll.

Võib arvata, et mõnede uude matkide
kõrillud utopistid - kommunistid -
Babeuf, Saint-Simon, Fourier, Cabet,
Dezamy olid kas otsustas või kaan-
du.

⁴¹⁹⁾ Dezamy. Kõrre... lk. 252

selt tutvunud Mably õpetusega. Suurim
 saanuks Mably'ga on vendist Mabeupil,
 kes ka ise usub, et Mably õpetus
 on talle mõju avaldanud. Mably õpe-
 tust tundis paremini val Bezany,
 kes oma teosel teda usub ja trite-
 rib.

Nii Mably kui ka tema sõrglaste
 õpetused Hume'ile edasi kommunisti-
 ke mõtte arengut.

Kokkuvõte

Gabriel Bonnot de Mably'l on kult-
lalt tähtis roll valgustaja ja varemood-
sete ideoloogide hulgas. Ta oli utopis-
tiliseks kommunismiks eruditaars, kes
oma utopistlikus teoorias väljendas
kolmanda seisuse rõhku võrreldes riik-
tide, rahva alamklasside hea. Tõp-
kusest väljendades oli Mably võime-
koluks ja kehtneva alpmoluks-
de ideoloogia vahetamine lüli.

Oma kirjandusliku tegevuse algul
oli Mably monarkistlikel postmood-
del, kuid oma hilisemates töödes
väljendas ta sümpaatiaid vabariikliku
valitsusvormidele.

Tema eluajast avaldand talle

suuremat mõju Locke, Condillac,
Rousseau ja Morelly.

Ilably oli üks neist ideoloogidest,
kes aitas ideoloogiliselt ette valmistada
Prantsuse kodanliku revolutsiooni.

Ilably jagas paljude XVIII sajandi
poliitiliste kirjandusega loodusõiguse
troovat. Hinnatakse kõrgema võime
allikam pida ta rahvast. Ta tunnus-
tas küll õigust meele valitsevat
korda, kuid Prantsusmaal ei luge-
nud ta revolutsiooni vajalikuks. Ilably
nõudis võimude ühendamist. Lõhku-
des rahva ühendamise printsiipist, nõu-
di ta riikide ühendamise võime koo-
damist rahva erindude, rahva erind-
organite poolt töidraatva võime voli-
niist ja selle allutamist riikide üh-
kude võimule. Need ideed löid talle
suure populaarsuse XVIII sajandi
kodanliku revolutsiooni tugevate küljes.
Sama ideed avaldand muut mõju
revolutsiooni - prusside poliitilisele
mõttele ja riikide ühendamisele.

Ilably kritiseeris tiiralt feodaa-
lismide ühendamise korda. Ta ei pea võit-

lust mitte ainult fuderaalselt, vaid ka
 vastu; ta nõuab, et poliitika selles-
 deks kõlbelistest printsiipidest, nõuab
 ühistlokuu arusaamist õnnestusest
 ja mõnuse loomusest. Mably entel-
 ka areuuate kodanlike majandus-
 like teooriate vastu, fõrrouaatide
 süsteemide vastu. paljastades neu-
 de kodanlikku iseloomu.

Tuualt kritiseerib Mably ma-
 omandid kui kõigi pahide allikad.
 Võrdust peab ta looduse kauduse.
 Tema õpetuse järgi looduse õi suu-
 nd võrdseks. Ta idealiseerib loodus-
 likku rikendit kui varade ühtse
 „mildet ajastut“. Maade jagamist
 peab ta inimliku rumaluseks, mis
 selle tagajärjel tekitab erasomand
 kui kõigi pahide allikad. Erasomand
 oleu, mis jagas ühiskonna kaheks
 klassiks - omavõime ja mitteomavi-
 kuse, rikkuse ja vaesuse. Mõistuse-
 pärane ürgi aluseks võib tema arvates
 olla vaid ühiskondliku omand. Era-
 omandit peaksid võrdseks võrdse
 mitteühiskondlikuse ja mitte looduse-

pärased. Ta tunustab, et suurend
 võivad piirida suurel määral endise
 varade ühtne rehtustamisega. Ta
 unistab üldist ühiskondlikust kor-
 rast, kommunistlikust korrast, mis
 põhineb ühiskondlikul suhtel.

Kuid samal ajal tunnistab, et on
 võimatu saavutada tsiviliseeritud
 sots. ühiskond on jagune-
 nud vaenuks kordadega kordades.
 Tema unistus oli kommunistliku uue
 maa ta pöör kõrgemale, kuid
 tagasi pöördumisele möödunud aia-
 viku astumisele.

Oles veendunud kommunistliku
 korra teostatavuses, propageeris ta
 väikekodanliku võrdustamist ja
 arketiimi entade võrdustavate
 uformide programmi, mis küll ei
 kaota maomandit, kuid piirab seda.

Ta abudis kaubanduse pöörumist
 kaadri vakuu vastu, pöörandus-
 se kaadri ja agraarikaadri. Alably
 nõudis agraarivõimude demokraat-
 likku lahendamist, võrdustavat maa
 kasutamist ja maa maavõimude kind-

laenuääraruumid ühe ruumiga koliba.
Need abinud peavad tema avarates
ühikoonde ühe valmisoleva eelkõige-
ruse ülevõtmiseks kommunistlikele kor-
rale.

Ilably oli tuntud arjanduse uue
tema ideed avaldada neis ja
tema põlglastele utopistidele-iotra-
listidele. Ilably neis on alguse tun-
da Babuufi juures, kes ka ise teavit-
tas, et tema kommunistlike ideede
väljakuulamisele avaldas talle neis
ja Ilably õpetus. Ilably suuremat ne-
is on nägema just Babuufi agrar-
sadekust. Ilably õpetust tundis ja
kasutas ka XIX sajandi 40-ude aasta-
te utopistlike kommunistide entu-
sia Bezamy, kes oma teosid nimetas
ja trüüb Ilably'd. Mõnes aga kom-
munistide avaldus Ilably neis on raske
usaldada määrata.

Võib oletada, et ka Saint-Huon,
Fourier ja Cabot tundsid Ilably
õpetust kas otseselt või kiste kaudu.

Oma teoreetiliste põldudest vaba-
dust hävitada monarhia Prantus-

maal on ilmselt kodanliku revolutsiooni teooria. Ta õigustas selli revolutsiooni, nägi selle vajalikkust, kuid lükkis, et Prantsusmaal võib teostada ufoorme ka ilma revolutsioonita.

Selle järele aga, mis ta räägib vebruaari ühiskondliku uue iseloomu kohta, tuleb lugeda teda utopistide kommunistide hulka.

Ajaloolise tõhtusega ilmselt teoorias pole mitte tema võrdustavad projektid vaid just valua meenutamine ja kommunismi ideed. Selle tõhtusega di selle näitamine, et kui kommunistlikud riigid olid juba kind uueks, mis ei võiks nad olla ka tulevikus. Lastes kommunistlikule korda uus riik meenutab kõige enam vastavat korda aitas ta uue kommunistlike ideede levimisele. Ilmselt kommunistlikud ideed olid vaevalt mitte ainult feodaalse vaid ka kodanlikule olemisele.

Olgu, et ilmselt teoorias uus idealism meenutab ju ta oli arke-

tiinu ja karu võrdustamisega pool-
daga, on Mably'l kui ühel vara-
seinal usupõhisele kommunistide teo-
retikule siiski tähtis koht sobralist-
luse neidse idamängus.

Mably idud kuuluvad inimese-
na progressiivse jõudude koolu.
Sama poliitilised ja sobraalsed
idud olid võitluse teinud uue
maailma eest, võitluse inimeste
dunne eest. ⁴²⁰⁾

⁴²⁰⁾ Сафонов, II. 264

Kasutatud kirjandus koos lühenditega

I Marxismi - leninismi klannid.

1. Marx, K. ja Engels, F. Kommunistliku
partei manifest. Tallinn, 1951.
2. Маркс, К. и Энгельс Ф. Святое се-
мейство, или критика критической кри-
тики. Сочинения, т. 2. Москва, 1955,
кн. 3-230.
3. Engels, F. Anti-Dühring. Tallinn, 1954.
= Anti-Dühring.
4. Engels, F. Ludwig Feuerbach ja klassi-
kaline ainsa filosoofia Epp. Tallinn, 1959.
5. Энгельс, Ф. Развитие социализма от
утопии к науке. Маркс К. и
Энгельс Ф. Избранные произведения.
т. II. Москва, 1948. кн. 107-145.

II Allikad :

1. Бюонарроти, Ф. Заговор во имя равенства. именуемый заговором Табеля.
Г. II. Москва - Ленинград, 1948.
= Бюонарроти. Заговор...
2. Юзами, III. Кодекс общности. Москва, 1951. = Юзами. Кодекс...
3. Тоббс, III. Авшаран или материя, форма и власть государства церковного и гражданского. Москва, 1936.
4. Мабли, Г. О правах и обязанностях гражданина. Избранные произведения. Москва - Ленинград, 1950. = О правах...
5. Мабли, Г. О законодательстве или принципы законов. Избранные произведения. Москва - Ленинград, 1950. = О законодательстве...
6. Мабли, Г. Сомнения, предложенные философами - экономистами по поводу естественного и необходимого порядка политических обществ. Избранные произведения. Москва - Ленинград, 1950. = Сомнения...
7. Монтескье, Ш. О духе законов. Избранные произведения. Москва, 1955.
= Монтескье.

III Литература:

1. Аннаков, М. А. Французские утопические социалисты и буржуазная теория классовой борьбы XIX в. Из истории социально-политических идей. Сборник статей. Москва, 1955. С. 385-412. = Аннаков. Французские утопические...
2. Аннаков, М. А. Политические идеи французской буржуазной историографии XIX века. Москва - Ленинград, 1948. = Аннаков. Политические идеи...
3. Редорик А. М. Социально-политические учения нового времени. Т. I. Москва, 1958. = Редорик.
4. Garaudy, R. Die französischen Quellen des wissenschaftlichen Sozialismus. Bonn, 1954. = Garaudy.
5. Терье, В. М. Политическая теория аббата Маблю. "Вестник Европы". 1887, январь. = Терье. Политическая теория...
6. Терье, В. М. Учение о нравственности и социальная утопия Маблю. "Русская мысль", 1885, кн. I и II, с. 139-174, 92-126. = Терье. Учение о нравственности...

7. Грисбергер, Н.. Der utopische Sozialismus des XVIII Jahrhunderts im Frankreich und seine philosophischen und materiellen Grundlagen. Zürich, 1924. = Grisberger.
8. История философии. Т. I Москва, 1957. = История философии.
9. Клаус, Г.. Einführung. D'Alembert, Einleitende abhandlung zur Enzyklopädie (1751). Berlin, 1958 ^{ск. 21-22} = Klaus.
10. Косминский, Б. А. и Левинский, Я. А... Английская буржуазная революция XVIII века. Т. II Москва, 1954. = Косминский, Левинский.
11. Lefebvre, G.. Die Ursprünge des Kommunismus von Babeuf. Jakobiner und Sansculotten. Beiträge zur Geschichte der französischen Revolutionsbewegung 1793-1794, Berlin 1956, ^{ск. 191-402} = Lefebvre.
12. Lichtenberger, A.. Le socialisme au XVIII siècle. Paris. 1895. = Lichtenberger.
13. Любименская, А. Д., Прицкер, П. Д., Курьшин, М. Н... Очерки истории Франции с древнейших времен до окончания первой мировой войны. Ленинград, 1957.
14. Манфред, А. З.. Великая французская буржуазная революция XVIII века (1789-1794). Москва, 1956. = Манфред.

15. Morut, D. Les origines intellectuelles de la Révolution française. Paris, 1933.
= Morut.
16. Роренберг, Д. И. История политической экономики. Т. I, Москва, 1940 = Роренберг.
17. Рорентам, М. и Юзин, Т. Краткий философский словарь. Москва, 1955.
= Рорентам, Юзин.
18. Сафронов, С. С. Политические и социальные идеи Маркса. Из истории социально политических идей. Сборник статей. Москва, 1955, кн. 238-264. = Сафронов.
19. Старосельская - Никитина, О. Очерки по истории науки и техники периода французской буржуазной революции 1789 - 1794. Москва - Ленинград, 1946.
= Старосельская - Никитина.
20. Шубаева, Ф. Б. Биографический очерк. Маркс Т. Убранное произведение. Москва - Ленинград, 1950. = Шубаева.
21. Штерн, Б. И. История политических учений. Т. III. Москва, 1871. = Штерн.
22. Вайнштейн, О. Л. Историкография средних веков в связи с развитием исторической мысли от начала средних веков до наших дней. Москва - Ленинград, 1940. = Вайнштейн.

23. Виллар, Ж. и К. Формирование французской нации. Москва, 1957.
24. Волгин, В. П. Движение "равных" и их социальные идеи. Буонарротти Ф. Заговор бо имя равенства именуемой заговором Габсбурга. т. I. Москва-Ленинград, 1948. = Волгин. Движение равных...
25. Волгин, В. П. Гибель Кабэ. Кабэ Ж. Путешествие в Икерию. т. I. Москва-Ленинград, 1948.
26. Волгин, В. П. История социалистических идей. т. I. Москва-Ленинград, 1928. = Волгин. История...
27. Волгин, В. П. Очерки по истории социализма. Москва-Ленинград, 1928. = Волгин. Очерки...
28. Волгин, В. П. Президентский социализм. т. I. Москва, 1928.
29. Волгин, В. П. Развитие общественной мысли во Франции в XVIII веке. Москва, 1958. = Волгин. Развитие...
30. Волгин, В. П. Социальное учение Маблэ. Маблэ Г. Избранные произведения. Москва-Ленинград, 1950.
31. Волгин, В. П. Утопический коммунизм Ясами. Ясами П. Космос общности. Москва, 1951. = Волгин. Утопический коммунизм Ясами.

32. Воллин, В. П. и Тарас, В. В. Французская буржуазная революция 1789 - 1794.
Москва - Ленинград, 1941.
33. Всемирная история. Т. V. Москва,
1958 = Всемирная ... V
34. Всемирная история. Т. VI. Москва,
1959.

Sisukord

	lk.
1. Sissejuhatus	2
2. I ptk. Mably ja ta aretus val- gustuse ja varempositsiooni ideoloog- ide hulgas	10
3. II ptk. Mably sotsiaalne õpetus	56
4. III ptk. Mably tähtsus sotsialisti- ku mõtte arenguloos	101
5. Kokkuvõte	123
6. Kasutatud kirjandus koos lihen- ditega	130

14. mai 1960

AKulda